

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

KATEDRA SLAVISTIKY
SEKCE UKRAJINISTIKY

**Typologie postav a prostředí v díle Ostapa Vyšni
(význam jeho tvorby pro ukrajinský národ)**

Bakalářská diplomová práce

Studijní obor: Ukrajinština pro hospodářsko-právní a turistickou oblast

Vedoucí práce: Mgr. Radana Merzová

Autor: Alina Kovalová

Olomouc 2013

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Poděkování

Děkuji Mgr. Radaně Merzové za konzultace, rady a připomínky,
které mi během psaní seminární, závěrečné, diplomové práce poskytla.

Podpis

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Typologie postav a prostředí v díle Ostapa Vyšni (význam jeho tvorby pro ukrajinský národ)“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité zdroje a literaturu.

Dodatek k prohlášení

Vzhledem k neočekávaným událostem v průběhu mého studia oboru Ukrajinská filologie/Ruská filologie, jsem byla nucena 31. 8. 2011 zanechat studium, proto k obhajobě mé bakalářské práce nedošlo. Bylo mi následně ze strany vedení univerzity povoleno tuto práci obhájit v rámci mého současného studia v oboru Ukrajinština pro hospodářsko-právní a turistickou oblast. Chtěla bych proto vyjádřit své poděkování jak vedení univerzity, tak i katedry slavistiky – sekce ukrajinistiky.

V Olomouci dne

Podpis:

Obsah

1. Úvod	5
2. Ostap Vyšňa – život a tvorba	7
2.1. Zkrácený seznam tvorby v originálním jazyce	9
3. „Myslivecké úsměvy“ a jiné povídky	9
3. 1. Obecná charakteristika sbírky	9
4. Charakteristika užitých literárních žánrů	11
4. 1. Obecná charakteristika povídky	11
4. 2. Obecná charakteristika humoresky	13
4. 3. Obecná charakteristika satiry	14
5. Typologie prostředí	15
6. Typologie vypravěče	17
7. Typologie postav ve sbírce „Myslivecké úsměvy“	18
8. Význam tvorby Ostapa Vyšni pro ukrajinský národ	24
9. Praktická část	28
9. 1. Zachycení uměleckých prvků v překladu jednotlivých povídek	28
9. 1. 1. „Moje autobiografie“	28
9. 1. 2. „Stvoření světa“	33
9. 1. 3. „Panna a mnich“	35
9. 1. 4. „První diktát“	37
9. 1. 5. Komentáře k vlastnímu překladu	40
10. Závěr	41
11. Resumé	43
11. 1. Типи героїв та навколишнього середовища у творах Остапа Вишні (значення його творів для українського народу)	43
12. Seznam užitých literatury	46

1. Úvod

Jako téma mé bakalářské diplomové práce jsem si vybrala typologii postav a prostředí v díle Ostapa Vyšni a význam jeho tvorby v ukrajinské literatuře. Ostap Vyšňa byl ukrajinským spisovatelem, humoristou, fejetonistou a satirikem. Mým záměrem bude, rozebrat autorovu tvorbu z několika hledisek a definovat jeho typ humoru.

V úvodní části shrnu faktografické údaje o spisovateli. Pokusím se stručně popsat život a tvorbu spisovatele. Uvedu zde údaje ze života literáta, které mohly mít vliv na jeho tvorbu. Také zde uvedu některá z jeho stěžejních děl a nastíním tematiku a žánr tvorby, včetně autorova osobitého žánru „usmišky“. Dále se pokusím obecně charakterizovat sbírku „Myslivočké úsměvy“, která bude klíčovým předmětem mé práce.

V následující části práce se budu věnovat popisu souvisejících uměleckých žánrů. Obecně charakterizují povídku, humoresku a satiru. Uvedu také náležitá rozdělení. Definuji tyto žánry z hlediska jevů a znaků, které jsou pro ně charakteristické.

Prostředí, ve kterém se odehrávají příběhy Ostapa Vyšni se pokusím všeobecně vystihnout v kapitole věnované typologii prostředí. Zde budu hovořit převážně o venkovském prostředí a o přírodě. Uvedu některá konkrétní místa, kterými se autor inspiroval. Na úryvku z originální tvorby se pokusím předvést autorův velmi lyrický a osobitý popis přírodní krajiny, a s ním související celkový dojem z prostředí.

Typologie vypravěče bude kapitolou, kde obecně charakterizují autorovy povahové rysy a srovnám je s vypravěčem. Dozvíme se, že je vypravěč velmi optimistický, plný humoru, je vzdělaný a také velmi vnímavý k přírodě a k lidem. Pokusím se popsat postoj čtenáře k vypravěči a také to, zda se s ním čtenář dokáže ztotožnit. Dále se budu věnovat popisu užívaných vypravěčských forem a jejich vliv na celkové umělecké působení.

V následující části budu hovořit o postavách v povídkách Ostapa Vyšni. Postavy budu vybírat ze sbírky „Myslivočké úsměvy a jiné povídky“. Nejdříve je popíši obecně, z hlediska vnitřního. Po vyhodnocení charakterových rysů se pustím do členění jednotlivých osob. Uvedu konkrétní případy postav a jejich typické projevy. Rozčlením postavy podle pohlaví a věku. Vnější charakteristice se budu věnovat jen minimálně, vzhledem k tomu, že v povídkách nehraje důležitou roli.

Následující kapitola bude věnována významnosti humoristické tvorby tohoto literáta pro ukrajinský národ. Zde hraje velkou roli i soukromý život spisovatele, jeho nelehký osud a jeho nesmírné umění překonat nesnáze a začít znovu. Zde se pokusím humoristu popsat z hlediska toho, jak jej vidí jeho čtenáři a proč tomu tak je. Vysvětlím, čím si Ostap Vyšňa získal takové množství příznivců, jak ukrajinské, tak i jiných národností. Vylíčím zde také vztah Ostapa Vyšni ke svým čtenářům.

Důležitou částí mé práce je praktická část. V této části se pokusím o umělecký překlad čtyř různých povídek ze sbírky „Myslivecké úsměvy a jiné povídky“. Mým cílem bude zachování charakteristických uměleckých prvků. Pokusím se o co nejidentičtější překlad a o zachování humoru typického pro tento typ tvorby. Praktickou část završím stručným komentářem překladu.

V první části mé bakalářské práce budu vycházet především z odborné literatury a většinu poznatků budu prezentovat formou citací. Zde se budu také inspirovat některými internetovými zdroji. Teoretická část bude obsahovat řadu praktických příkladů a úryvků v originálním jazyce. V každém úryvku je tak možné zachytit prvky o kterých se hovoří v každé z kapitol.

V praktické části se pokusím shromáždit veškeré poznatky načerpané během psaní práce a použít je v praxi při vlastním uměleckém překladu několika humoresek.

Obsah své bakalářské práce zrekapituluji v závěru a následně uvedu veškeré literární prameny a internetové zdroje, z nichž jsem po celou dobu čerpala.

Hlavním cílem této práce je charakteristika a obecný rozbor humoristické tvorby spisovatele Ostapa Vyšni.

2. Ostap Vyšňa – život a tvorba

Ostap Vyšňa (pravé jméno – „Pavlo Mychajlovyč Hubenko“), ukrajinský spisovatel, humorista a satirik. Narodil se 13. listopadu 1889 na farmě v „Čečvė“, poblíž městečka „Gruň“ v poltavské provincii. Pocházel z početné rolnické rodiny. Absolvoval základní školu v „Zenkovė“ a poté pokračoval ve studiu na vojenské zdravotnické škole v Kyjevě. Pracoval jako vedoucí zdravotního oddělení ministerstva železnic UNR. Ačkoli vykonával práci zdravotníka, věděl, že svůj život nechce zcela zasvětit medicíně, a proto stále pokračoval v sebevzdělávání. V roce 1917 zahájil studium historie a filologie na Kyjevské univerzitě, kterou však brzy opustil a plně se ponořil do novinářské a literární práce.

První otištěnou prací Ostapa Vyšni byl fejeton «*Demokratické reformy Denikina*», zveřejněný v roce 1919 v deníku «*Národní vůle*», pod pseudonymem „P. Gruňskij“. V dubnu roku 1921 začalo období jeho aktivní tvorby. V tomtéž roce také poprvé užil pseudonymu „Ostap Vyšňa“ při otištění fejetonu v novinách «*Vesnická pravda*». Spisovatel se také věnoval spolupráci s některými literárními organizacemi.

Kritické období v životě spisovatele nastává v roce 1933, kdy je obviněn z revoluční činnosti a terorismu a následovně uvězněn v koncentračním táboře. Teprve v roce 1943 byl propuštěn a měl možnost se znovu vrátit k literární práci.

Svoji tvorbu tedy spisovatel zahájil politickými pamflety a fejetony. Osvojil si a dále rozvíjel tradici národní a světové satiry. Především navázal na tradice klasiků (Gogola, Ševčenka, Franka, Čechova a jiných). Ve většině svých děl se věnoval vesnické tematice. Vyobrazoval revoluční venkov, každodenní problémy venkovského lidu a způsob lidského soužití v nejrůznějších životních situacích. Ve svých dílech se vysmíval zaostalosti jednotlivých vesničanů, nevzdělanosti, nevychovanosti a přehnané pověřivosti. Odhaloval lidské chyby a nedostatky, které brání vytváření nové, lepší společnosti.¹

V humoresce «*Zenitka*», kterou začíná druhá část období jeho tvorby, spisovatel popisuje statečnost a vytrvalost národu v době války. Ostap Vyšnia ukazuje sjednocení lidu ve jménu obrany vlasti. Boje s fašismem se účastnili nejen muži, ale i

¹ *Вікіпедія* [online]. 17. 6. 2009 [cit. 2011-04-17]. Остап Вишня. Dostupné z WWW: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BE_%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%BD%D1%8F

ženy, děti a dokonce starci, což můžeme pozorovat v humoresce «*Zenitka*», kdy hlavním hrdinou je děd „Svyryd“, který je moudrý, plný života, vynalézavosti a vtipu. Navzdory situaci je tato postava velmi pozitivní a díky ní autor umělecky vyjadřuje povahu celého národa a národního postoje.²

Významnou roli v literární tvorbě Ostapa Vyšni hraje sbírka «*Myslivecké úsměvy*». Na této sbírce autor pracoval několik let a tato souhra lyriky a humoru, je dokonalým vyobrazením talentu literáta. Autor nikdy myslivcem nebyl, chodil na lov s jediným cílem, pokochat se krásami přírody, hustými lesy, zelenými loukami a průzračnými jezery. V těchto povídkách se autor snaží vyobrazit myšlenky a pocity myslivce na počátku lovecké sezóny. Užívá personifikace u rostlin a živočichů a také úryvky lidových písní a básní. Vysmívá se myslivcům, kteří ničí vlastní lesy, ale nachází také hrdiny bezhlavě zamilované do přírody, milující vtipné povídky. Jsou to hodní, rozumní a veselí lidé se stejně kladným postojem k přírodě.

Ostap Vyšňa vytvořil v ukrajinské humoristické literatuře obraz pozitivního hrdiny. Obohatil literaturu o takzvaný „úsměv“ („усмішка“), určitý typ fejetonu a humoresky, osobitý žánr Ostapa Vyšni. Jeho tvorba má za úkol rozesmát, pobavit a pozitivně naladit čtenáře. Sám autor tvrdil: „Jak bych byl šťasten, kdybych svými povídkami dokázal vykouzlit milý a upřímný úsměv na tváři lidu!“ Hlavním úkolem Ostapa Vyšni bylo naučit národ usmívat se, s humorem přijímat životní nezdary, naučit se odpouštět a radovat z každého okamžiku svého života.³

V září roku 1956 Ostap Vyšňa zemřel, jeho dílo však zůstalo zachováno a nadále těší čtenáře všech věkových kategorií. Mnoho humoristů mladší generace se inspirovalo dílem Ostapa Vyšni a jeho osobitým stylem.⁴

² *Ukrtvory.ru* [online]. 2005, 22. března 2011 13:51:10 [cit. 2011-03-30]. Чим мені сподобалась творчість Остапа Вишні. Dostupné z WWW: <http://ukrtvory.ru/chim-meni-spodobalas-tvorchist-ostapa-vishni.html>

³ *Ukrlib.com.ua* [online]. 2008, 30. března 2011 16:37:56 [cit. 2011-03-30]. Життя та творчість Остапа Вишні в електронному вигляді. Вишня Остап - Життя та творчість, онлайн читання.. Dostupné z WWW: <http://www.ukrlib.com.ua/bio/printout.php?id=346>

⁴ *Wikimedia* [online]. 17. 6. 2009 [cit. 2011-04-17]. Остап Вишня. Dostupné z WWW: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BF_%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%BD%D1%8F

2. 1. Zkrácený seznam tvorby v originálním jazyce:

«Вишневі усмішки (сільські)», «Вишневі усмішки кримські», «Українізуємось», «Вишневі усмішки кооперативні», «Вишневі усмішки театральні», «Ну, й народ», «Вишневі усмішки закордонні», «Мисливські усмішки», «Моя автобіографія», «Отак і пишу», «Великомученик Остап Вишня».⁵

3. „Myslivecké úsměvy“ a jiné povídky

3. 1. Obecná charakteristika sbírky

Na sbírce povídek „Myslivecké úsměvy“ Ostap Vyšnia pracoval několik dlouhých let. Každá povídka vznikala postupně a teprve v roce 1956 bylo možné spatřit kompletní sbírku. „Myslivecké úsměvy“, stejně jako i jiná jeho díla, vypovídaly o autově postoji k životu, hlásaly jeho životní filosofii a náhled na svět. Sbíрка vypovídá o jeho vřelém vztahu k přírodě, k rodnému kraji a lidu. Inspiraci k „Mysliveckým úsměvům“ autor hledal právě v přírodě, mezi přáteli myslivci, kdy se obyčejní lidé sešli u ohniště s různými veselými a zajímavými historkami.

Ostap Vyšnia miloval myslivectví, ne kvůli úlovkům, ale kvůli celkovému zážitku z pobytu v přírodě. Dokázal jí naslouchat a vnímat naplno. Jednotlivé povídky ve sbírce „Myslivecké úsměvy“ mají ve většině případů v názvu nějaké zvíře, například: medvěd, liška, zajíc nebo štika.

V jeho denních zápiscích nacházíme tato slova: Pojďme na lov!...«To mám ale radost, že jsem nic neulovil!...To mám ale radost, že opět určitě pojedu na lov, abych něco ulovil!...A jakou budu mít radost až nic neulovím». Tato autorova slova pomáhají pochopit humanistický patos „Mysliveckých úsměvů“. Nehledě na název, povídky „Myslivecké úsměvy“ nenavádí k lovu, ba naopak, nás vedou k ochraně všeho živého. Jsou vyobrazením člověka a přírody, člověka a věčnosti zemského bytí. To jsou hlavní paralely, jimiž se zabývá autor.⁶

⁵ *Ukrlib.com.ua* [online]. 2008, 30. března 2011 16:37:56 [cit. 2011-03-30]. Життя та творчість Остапа Вишні в електронному вигляді. Вишня Остап - Життя та творчість, онлайн читання. Dostupné z WWW: <http://www.ukrlib.com.ua/bio/printout.php?id=346>

⁶ БЕРНАДСЬКА, Н. І. *Українська література ХХ століття*. Київ : Знання-Прес, 2002. 268 s. ISBN 966-7767-71-X, str. 70

Ve své tvorbě dokáže detailně popsat každý přírodní úkaz, obdivuje každého živočicha. Velmi často užívá personifikace, ať už u zvířat, či u rostlin a živelů. Má rád lidi kolem sebe se všemi jejich vlastnostmi. Jejich nedokonalosti popisuje s kladným humorem, nikoho neuráží a zároveň dokáže ty špatné vlastnosti náležitě odsoudit. Dělá to s naprostou grácií a důvtipem.

„Myslivecké úsměvy“ jsou autorovým „honem na smích“. Každá povídka dokáže vykouzlit úsměv na tváři čtenářů, což bylo vždy hlavním cílem Ostapa Vyšni. Chtěl bavit lidi, ukázat, že každá starost se dá brát s humorem a nadsázkou. Dokázal si klidně utahovat sám ze sebe, což můžeme zaznamenat v povídce „Moje autobiografie“, kdy Ostap Vyšnia přemítá o tom, jak se v něm vlastně zrodila myšlenka, že se stane spisovatelem a jak se vlastně spisovatelé rodí. Popisuje svoje dětství a mládí, dětství obyčejného kluka z vesnice, kdy všední události, každodenní starosti a situace hrají určitou roli ve formování jeho literární osobnosti. S humorem polemizuje nad tím, jak na něj asi nahlíží jeho okolí jako na spisovatele. Utahuje si z teorie, že člověk se spisovatelem rodí a je předurčen k tvorbě velkých děl. V této povídce mluví autor o svém povolání s ironií a zjednodušuje jej v porovnání s jinými profesemi, jako by to byla jen nějaká zábava, nic pořádného. Právě tento prvek působí velmi vtipně a přibližuje autorovu osobnost čtenáři. Ačkoli byl Ostap Vyšnia velkou literární osobností, ve svém díle o sobě mluví, jako o úplně obyčejném člověku se všemi jeho chybami a nedokonalostmi. Tímto vzniká jakési spříznění se čtenářem a pocit, že výjimečný může být každý.

Ukázka: Почав, значить, я рости. - Писатиме, - сказав якомсь батько, коли я, сидячи на підлозі, розводив рукою калюжу. Справдилося, як бачите, батькове пророкування. Але нема де правди діти, - багацько ще часу проминуло, доки батькове віщування в життя втілилося. Письменник не так живе й не так росте, як проста собі людина. Що проста людина? Живе собі, поживе собі, помре собі. А письменник - ні. Про письменника подай, обов'язково подай: що впливало на його світогляд, що його оточувало, що організовувало його ще тоді, коли він лежав у матері на руках і плямкав губами, зовсім не думаючи про те, що колись доведеться писати свою автобіографію. А от тепер сиди й думай, що на тебе вплинуло, що ти на письменника вийшов, яка тебе лиха година в літературу потягла, коли ти почав замислюватися над тим, „куди дірка дівається, як бульбик їдять“. Бо письменники так, спроста, не бувають. І от коли пригадаєш життя

своє, то приходиш до висновку, що таки справді письменника супроводять в його житті явища незвичайні, явища оригінальні, і коли б тих явищ не було, не була б людина письменником, а була б порядним інженером, лікарем чи просто собі толковим кооператором.⁷

Právě autorův postoj a pohled na svět vnáší do „Mysliveckých úsměů“ pronikavý lyrismus, proto některé z „úsměů“ jsou často právem nazývané poezií v próze.⁸

4. Charakteristika užitých literárních žánrů

4. 1. Obecná charakteristika povídky

Povídka má jako literární žánr souvislost se slovesem *povídat*. Tato souvislost existuje i v jiných jazycích, například v němčině *Kurzgeschichte*, v angličtině *short story*, ve francouzštině *conte*, *récit*, v ruštině *рассказ* a také v ukrajinštině *оповідання*. Jako samostatný žánr se povídka ustálila v 19. století. Pojem povídky je však uvnitř jednotlivých národních literatur značně rozkolísán; jednotlivá pojetí, jež vznikla v návaznosti na odlišné tradice literárního myšlení často v reakci na konkrétní kulturní situaci daného období, se liší zejména v tom, jak široce a vůči kterým žánrům ji vymezují. Obecně se jedná o kratší prózu ztvárňující v jistém náhledu zvolený moment lidské existence.⁹

Povídka se dá hodnotit z několika pohledů. V nejširším pohledu (běžném zejména v angloamerickém prostředí) funguje povídka, jako zastřešující označení pro všechny typy kratší prózy (tedy včetně pohádky, pověsti, legendy apod.). V tomto pojetí je povídka vymezována zejména vůči románu jakožto útvaru rozměrné prózy. Základním a povětšinou jediným dělícím je její krátkost. Tato vlastnost, společná všem typům vymezení je však chápána velmi různě. Na stanovení dalších konkrétních rysů povídky toto nejširší pojetí víceméně rezignuje. Povětšinou konstatuje pouze

⁷ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідання*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009.288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str 91

⁸ БЕРНАДСЬКА, Н. І. *Українська література ХХ століття*. Київ : Знання-Прес, 2002. 268 s. ISBN 966-7767-71-X, str. 70

⁹ МОНА, Dagmar; ПЕТЕРКА, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl : Ladislav Horáček - Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X 704 s., str. 515

soustředění na jednu dějovou linii (oproti fabulační rozvětvenosti románu) a omezený záběr životní reality, vyplývající z její relativní krátkosti.¹⁰

Užší pojetí (běžné ve středoevropských literaturách, zejména v polské a zčásti i české) usiluje o větší či menší míru žánrové specifikace povídky. Povídka není primárně vymezována vůči románu, nýbrž vůči novele. V kontrastu k dramaticky sevřenému novelistickému tvaru se zdůrazňuje stavební uvolněnost povídky, její otevřenost vůči proudu životní reality, projevující se v zálibě v digresích a popisných partiích. Oproti novelistickému zaměření na příběh se podtrhuje důraz povídky na naraci a na zvýšenou aktivitu subjektivizovaného vypravěče. V tomto pojetí má povídka blízko k črtě, fejetonu a reportáži.¹¹

Nejužší pojetí je příznačné zejména pro německou literární teorii se opírá o tvůrčí praxi prozaiků 20. stol. a jejich přímých předchůdců (za něž jsou považováni A. P. Čechov, G. de Maupassant a E. A. Poe). Rozsah pojmu se omezuje na tzv. moderní povídku, která je vnímána jako paralela k moderní lyrice a dramatu. Vymezování povídky vůči románu a novele zde ztrácí na významu. Zdůrazňuje se zejména její výrazová úspornost, soustředění na klíčové momenty lidské existence, zachycované se silným přítomnostním akcentem, a výraz zobecňující sklon, vedoucí k tomu, že je spíše modelem než obrazem světa.¹²

Pod povrchem rozmanitých, leckdy navzájem protikladných vymezení, lze odhalit několik invariantních rysů, vyjadřujících podstatu povídkového žánru. Nejobecnějším je intenzita uměleckého sdělování, docilována za pomoci různých postupů, jako je kondenzace času a prostoru, technika náznaků a pečlivý výběr významných detailů. Dalším důležitým rysem je technika výřezu z reality: soustředění se na jednu hlavní postavu a většinou i na jednu konkrétní situaci (zobrazuje-li situaci několik, jedna z nich bývá dominantní).¹³

V centru povídky nestojí konstruovaný příběh, ale událost. Její konec často působí jako otevřený: autor většinou opouští postavy uprostřed jejich rozehraných životů. Navzdory tomu se styl povídky vyznačuje výrazným „tahem k závěru“. Závěr j místem náhlého prozření čtenáře a okamžikem pochopení podstaty věci. V otevřeném

¹⁰ Tentýž zdroj, str. 515

¹¹ Tentýž zdroj, str. 516

¹² Tentýž zdroj, str. 516

¹³ Tentýž zdroj, str. 516-517

povídkovém závěru se často setkáváme se subjektivním postojem vypravěče k zobrazené události.¹⁴

Povídka má tendence ke sdružování do cyklů. Jednotlivá čísla povídkového cyklu může spojovat prostředí, příbuzná tematika, často i shodná stylizace vypravěče.¹⁵

Povídku lze třídit mnoha způsoby. Podle tématického hlediska můžeme rozlišit např. povídku milostnou, historickou, dobrodružnou, detektivní, fantastickou, humoristickou (jejím specifickým podtypem je humoreska). Zejména v 19.stol. se k některým specifickým povídkovým typům přičleňovala označení převzatá z výtvarného umění, posilující dobové pojetí povídky, jakožto žánru zaměřeného k vnější podobě světa (arabeska, silueta, perokresba, kresba, obraz).¹⁶

4. 2. Obecná charakteristika humoresky

Humoreska (z něm. *Humoreske* = rozmarná povídka) je krátká zábavná povídka líčící komickou příhodu. Jádrem humoresky je obvykle nicotná, až trapná úsměvná příhoda, vzatá jakoby ze života, která v bystrém tempu s řadou peripetií (zmatků, omylů, různých nedorozumění) vyúsťuje v překvapivou pointu. Odehrává se především současnosti v místopisně a profesně specifických prostředích (maloměstské, provinční, domácí, hospodské, vojenské, školní aj.)¹⁷

Její protagonistou bývá spořádaný obyčejný člověk (myslivec, ženich, manžel, mileneček, voják, úředník, čtveračivá dívka na vdávání, přísná manželka) zaskočený situací, s níž se musí vyrovnat. K znakům humoresky patří záliba v ozvláštňující situační a jazykové charakteristice těchto průměrných lidských typů.¹⁸

Komický efekt často vyvolává již titul (*Jak pan otec Janota kurýroval opice*), jméno postavy (*Vavřinec Lebeda*, *Pepánek Nezdara*), šprýmovný pseudonym (*Buchtoslav Abyvásdrak*, *Iškariot Husípírko*), zejména ale každodennosti a neobvyklosti, strnulé postoje a životní změny, nepředvídatelné zkušenosti, které upozorňují na relativnost kritérií jednání a hodnocení. Zvýrazněný vypravěč tíhne

¹⁴ Tentýž zdroj, str. 517

¹⁵ Tentýž zdroj, str. 517

¹⁶ Tentýž zdroj, str. 517

¹⁷ MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl : Ladislav Horáček - Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X, str. 258

¹⁸ Tentýž zdroj, str. 258

k hovorové řeči a slovní komice, s oblibou volí rozšafný, povídavý tón nadsazuje a obrací se ke čtenáři jako ke kumpánovi ochotnému naslouchat.¹⁹

Humoreska nemá ambice mravoučné ani psychologické. Základní polohou humoresky je dobromyslný humor, idylismus a smírné řešení konfliktních situací. Může mít však i drsnější varianty – vulgární žertěřství, fraškovitost, grotesku parodii.²⁰

Žánrové protipóly humoresky v rámci humoristické literatury představuje jednak anekdota, kterou humoreska dotváří v ucelený příběh, jednak humoristický román.²¹

4. 3. Obecná charakteristika satiry

Satira, aneb komické vyjádření kritického postoje. Satira je vedle humoru jednou ze základních modalit literární komiky. Komického způsobu zobrazení využívá k výsměšně kompromitujícímu demaskování nežádoucích jevů.

Základem satirického postoje je radikálně kritický vztah vůči zobrazované skutečnosti, předpokládající jasnou intelektuální i morální převahu tvůrce nad zobrazovaným předmětem a ústící v despekt vůči němu.²²

Klíčovou roli v satirě hraje obraz nepřítele, na jehož proměnách závisí vývoj žánrů. V souvislosti s tím, je satira těsněji než humor spjata s dobovými společenskými a morálními normami a bezprostředněji reaguje na střídání ideologií.²³

Účinek satiry je založen na existenci dvojího významového plánu – na nesouladu reality a ideálu. Představa ideálu, stojící v pozadí satiry je někdy přímo tematizována, častěji si ji však čtenář musí rekonstruovat sám jako opak toho, co je v díle odmítáno. Satira ta k patří k žánrům, vyžadujícím od čtenáře znalost kontextu a aktivní myšlenkovou spoluúčast.²⁴

¹⁹ Tentýž zdroj, str. 258

²⁰ Tentýž zdroj, str. 259

²¹ Tentýž zdroj, str. 259

²² MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl : Ladislav Horáček - Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X, str. 612

²³ Tentýž zdroj, str. 612

²⁴ Tentýž zdroj, str. 612

Hodnotící intence je v satíře vyjádřena zejména prostřednictvím karikaturně deformovaného obrazu kritizovaného jevu, ironického komentáře a parodických postupů. Náležitěmu pochopení autorova záměru napomáhá zjednodušená stylizace reality, založená na nadsázce a na kontrastu hodnotově protikladných jevů.²⁵

Hodnocení významu satiry je historicky proměnlivé: zejména v přelomových dobách bývá vysoce ceněna pro svůj nápravný entuziasmus, jindy však naopak bývá pro svoji účinnou výsměšnost považována za vývojově nižší, „nezralý“ typ komiky.²⁶

Satira se vyskytuje ve všech literárních druzích, jako zvláště příhodná se pro ni jeví veršovaná epika, v moderní literatuře zejména próza a drama, blízká je však rovněž intelektuálně laděná lyrica. K základním satirickým subžánrům patří satirické drama, satirický román, komický epos, epigram, bajka, anekdota a aforismus.²⁷

5. Typologie prostředí

Příběhy Ostapa Vyšni se odehrávají převážně ve venkovském prostředí. Důležitou roli v jeho povídkách hraje příroda, kterou často popisuje velmi lyricky. Přírodou je fascinován a dokáže ji vnímat všemi smysly. Také každý tvor je nedílnou součástí tohoto přírodního celku.

Z povídek Ostapa Vyšni čtenář bez pochyby dokáže vycítit spisovatelův vřelý vztah k přírodě. Autor se inspiruje přírodou svého rodného kraje, který je mu blízký a kde prožil své dětství. Fascinují ho lesy, louky, širé lány, řeky a jezera, stejně jako každé roční období, kdy pozoruje a všimá si veškerých přírodních změn. Jeho lyrický popis vyjadřuje následující úryvek z povídky *Divoká husa*: «Річка Оскіл - чудесна річка, з прозорою, лагідною водою, з очеретами та пахучою осокою по берегах, з затоками й рукавами, з широкими на лівому березі луками, що дивляться на світ божий незчисленними очима-озерами, порослими зеленими-зеленими шовковими віями.»²⁸

Ostap Vyšňa ve své tvorbě nevyužívá pouze míst svého rodiště, jeho příběhy se odehrávají i v jiných koutech Ukrajiny, a dokonce i v zahraničí. Například povídka

²⁵ Tentýž zdroj, str. 612

²⁶ Tentýž zdroj, str. 613

²⁷ Tentýž zdroj, str. 613

²⁸ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 187

„Panna a mnich“ se odehrává na pobřeží Černého moře. V Kyjevském letopise bylo moře pojmenováno Ponetským. Právě tady se odehrává legenda o překrásné panně s hedvábnými vlasy, labutí šíjí a hlasem jako flétna, která žije u Ponetského moře a koupe se v průzračných vlnách. Naproti tomu ve vysokých, kamenitých horách, pod sněhovými vrcholy, žije v temné jeskyni osamělý mnich, silné náboženské vůle a neporušené pobožnosti. A jak praví legenda, spatří mnich krásnou pannu a vrhne se za ní do moře. Nakonec na ně padne trest boží a zůstanou zkamenělí navěky.

Autor zde popisuje krásu skal čnicích z mořské hladiny, skal, které znázorňují zahanbenou postavu mnicha a překrásné panny, jejichž těla omývají smaragdové vlny.

Ostap Vyšňa svá prostředí vykresluje s velkou láskou. Jsou to často nezajímavé prvky, které autor dokáže ozvláštnit, naplnit životem, pohybem, změnou a jakýmsi kouzlem. Například v povídce „Zajíc“ je tak zobrazeno období padání listí:²⁹

„Золота осінь...

Ах, як не хочеться листу з дерева падати, - він аж ніби кров'ю з печалі налився і закривавив ліси. Сумовито рипить дуб, замислився перед зимовим сном ясен, тяжко зітхає клен, і тільки берізка, жовтаво-зелена й «раскудря-кудря-кудрява», - ген там на узліссі білявим станом своїм кокетує, ніби на побачення з Левітаном жде чи, може, Чайковського на симфонію викликає.

Креслять тригонометричні фігури високо в небі запізнілі журавлі, запитуючи своїм «кру-кру»: «Чуєш, брате мій, товаришу мій?» Відлітаємо!

Золота осінь...³⁰

Spisovatel zlidšťuje přírodu. Příroda myslí, cítí, snaží se přetrvat, přežít například jako javorový list v povídce „Sluka lesní“: Ось падає кленовий лист, - умер він, одірвався з рідної йому галузки і падає. Він не падає сторч на землю - ні. Йому так не хочеться йти на вічний спокій, лежати і тліти серед завмерлих собратів своїх...

Він кружляє на галявині, то вгору підноситься, то хилиться до землі. Ой, як не хочеться йому тліти! Останнім конвульсійним рухом він поривається вгору,

²⁹ БЕРНАДСЬКА, Н. І. *Українська література ХХ століття*. Київ : Знання-Прес, 2002. 268 s. ISBN 966-7767-71-X, str. 71

³⁰ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідання*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str 139

до світла, до сонця, що так пестило його, так голубило... Але нема вже сили в кленовому листу, нема вже життя в нього, падає кленовий лист на землю і затихає...

Навесні на його місці молодий буде лист, зелений, він з вітром розмовлятиме, хапатиме жилками своїми сонячний промінь, під дощем купатиметься й росою умиватиметься. Щоб потім умерти...

Старе одживає, нове - народжується.³¹

6. Typologie vypravěče

Vypravěčem v povídkách Ostapa Vyšni je osoba optimisticky naladěná, která se umí radovat ze života. Obraz vypravěče nám ukazuje autorův postoj ke všemu, co se odehrává v jeho díle, může se tedy ztotožnit se samotným tvůrcem.

Je zřejmé, že vypravěč je všestranně vzdělaný, sečtělý a filosoficky uvažující. Je to člověk dobrosrdečný, vnímavý, uctivý nejen k přírodě, ale i ke čtenářům. Svě čtenáře vychovává a nenuceným způsobem nabádá k ochraně přírody a lásce k rodnému kraji. Čtenář tedy naprosto spontánně nabývá stejného dojmu jako autor, vypravěč, a to, že je nezbytné postavit se na stranu přírody, chránit ji a opatrovat.

Ve sbírce „Myslivecké úsměvy“ vypravěč svoji náklonnost ke všemu živému vyjadřuje mnoha způsoby. Jedním z nich je užití personifikace - les stojí zamyšlený, listí smutkem žloutne, list nechce umírat, moře šeptá atd. Dále vypravěč užívá zdobněliny například: vepřík, kachnička, lištička, ptáček, rybička, sluníčko, potůček a jiné.

V díle „Zenitka“ vypravěčův obdiv na místo přírody, směřuje k lidem. Zde poukazuje na neoblomnost, vytrvalost a odvalu ukrajinských lidí v období války a útisku.

Co se týče vypravěčských forem, je v povídkové tvorbě užito jak er-formy, tak ich-formy. Jako určitou zvláštnost bychom mohli vnímat užití er-formy v povídce „Velký mučedník Ostap Vyšňa“. Zde o sobě autor píše ve 3. osobě, což utváří specifický dojem. Tento jev zde značně zintenzivňuje míru nadsázky a definuje směr humoru.

³¹ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідання*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str 176

Mezi další užívané prvky patří například citoslovce, slova expresivně zbarvená a přímá řeč. Vzhledem k období a žánru zde můžeme pozorovat také velké množství hovorových výrazů a rusismů. Ruské výrazy jsou často přepsané ukrajinsky a přitom zachovávají své znění v ruštině. «Отак сидиш і думаєш... Гумор... Сатира... Наш замічательний народ. (...) Як нам переказували, — папір у нас єсть. І багато.»³² Ruština však není jediným jazykem, jehož výrazy můžeme spatřit v povídkách Ostapa Vyšni. V povídce „Rozklad buržoazie“ jsou použita slova ruská i německá: «Так от, коли ви годині так о 9-10-й увечері йдете вулицею, то до вас з обох боків підбігають такі прилизані «молоді человеки», тикають вам у руки листівки й настирливо запрошують зайти іменно до когось із них, бо в них щонайкращі «фрау».»³³ (...) «На такі «заведенія» мастаки були «расейські» клятої пам'яті купці, що били дзеркала, мастили гірчицею офіціантів і робили з піаніно акваріум. (...) Кров у нього холоднувата, від голого тіла вона не гарячішає, — от і «штиль» в «заведенії».»³⁴

Vypravěčem je tedy člověk milující přírodu a lidi, člověk s estetickým cítěním, plný humoru a optimismu.

7. Typologie postav ve sbírce „Myslivecké úsměvy a jiné povídky“

Při popisu postav Ostap Vyšňa dává přednost vnitřní charakteristice. Vnější vyobrazení hrdinů není v povídkové tvorbě příliš časté. Povahy hlavních hrdinů „Mysliveckých úsměvů“ nejsou charakterizovány přímo popisem, ale prostřednictvím malých příběhů, ve kterých hrdinové vystupují. Čtenář tedy nepřímou zjišťuje, o jaký typ postavy se jedná.

Kdybychom však sjednotili celkovou charakteristiku, dalo by se říci, že Vyšňovy postavy jsou především dobrosrdeční lidé, kteří dokáží okouzlit svojí prostotou a otevřeností. Jsou to lidé naplnění láskou k rodnému kraji a myslivectví. Myslivectví je nefascinuje kvůli úlovkům, ale kvůli možnosti být blíž k přírodě a pozorování přírodního světa. Jsou to postavy, které cítí a vnímají každý přírodní úkaz a naplňuje

³² *Остап Вишня. "Думи мої, думи мої...":* [online]. 2002, 23. července 2002 13:48:57 [cit. 2011-03-31]. Lib.ru. Dostupné z WWW: <http://lib.ru/SU/UKRAINA/VISHNYA/dumi_moi.txt>.

³³ ВІШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«БКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 100

³⁴ Tentýž zdroj, str. 106

je pobyt v přírodě. Tyto postavy jsou tedy charakterově velmi blízké samotnému autorovi.

V povídce „Zahájení lovu“ vypravěč podotýká, že zahájení lovecké sezóny není jen tak pro každého. Když přemýšlí, s kým na první lov pojede, věnuje část svých úvah právě povahovým rysům myslivců. «З ким їхати? Ах, доле моя! Та хіба ж єсть серед мисливців, серед людей, що люблять тихі вечори над озерами, що чують ніжний шелест очеретів, що пам'ятають: „Тихше, тихше, не диши, нас почують комиші...“, яким крик бугая на болоті бринить в їхніх вухах, як козловське распроп'яніссіме ля в серці тихомрійної блондинки (...), і коли під вербою чи під копицею все вже розказано і настає на хвильку тиша, - обов'язково ту тишу заколише одностайне чарівне: „Зоре моя вечірняя, зійди над водою...“ Хіба ж є серед цих людей хоч один, з яким би не можна було поїхати на відкриття полювання?!³⁵

Velmi lehce se do paměti vrývají postavy, jako byl „Ivan Petrovyč“ a jeho vyprávění o „Petru Ivanovyči“ a starém krátkozrakém účetním, který byl velkým milovníkem myslivectví a kterému se podařilo na místo zajíce zamířit na kočku.

Hrdinové Ostapa Vyšni jsou lidé ušlechtilí, s čistou duší a morálními zásadami. Jedním z takových hrdinů je hlavní postava povídky „Sluka lesní“.

Děj začíná dialogem, kdy vypravěč nabízí svému příteli, aby jel na jarní lov sluk lesních, a ten nabídku hned v zápětí zamítne. V čem je tedy problém? Aby byla zodpovězena tato otázka, humorista odstupuje od hlavní syžetové linie a povídka nabírá najednou úplně jiný směr, než by se dalo očekávat. Přítel vypráví příběh z mládí o lásce a zklamání. Tento příběh je naplněn lyrikou, upřímností a nadějí. Skrývá v sobě podstatu lidského cítění. Velmi barvitě jsou zde vyličený pocitu mladého člověka, člověka zamilovaného, plného očekávání. Psychologický popis mladého a zamilovaného člověka koresponduje s přírodou.

«(...) і солов'ї, а солов'ї!! Щось неймовірно! Особливо мені врїзався втямки один. Він не співав, він ридав над своєю коханою, що десь недалечко від нього, під кущем обгорнула своїм тепленьким тільцем шоколадні яєчка. Він благав її: Люби! Люби! Люби! Цілуй! Цілуй! Цілуй! На хвильку зупинився і знову: "Люби! Люби! Люби! І кожне оте його "люби!", кожне його "цілуй!",

³⁵ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 136

вилітаючи з гарячихсолов'їних грудей його, обгорталося пахощами бузку й конвалій і віночком квітчали трепетне серце його коханої, що гріла під кущем майбутніх солов'яток своїх.»

Zajímavou postavou je doktor Veselenko v povídce „Zděšení“. Je popisován jako prima chlapík, sympatický, veselý, výborný přítel se srdcem na dlani. V této povídce vystupuje jako racionální pán, který nechce za žádnou cenu zůstat po oslavě u hostitele na noc. Ostatní hosté jej varují, vypráví mu o zločincích, kteří po setmění okrádají lidi na ulici, jsou schopni ukrást i poslední kus oblečení a nechat člověka jít tak, jak ho Pán Bůh stvořil. Pan doktor Veselenko však nad těmito řečmi mávne rukou a vydá se na cestu domů.

I když byl pan doktor Veselenko veselý a optimistické povahy, cesta domů temnými ulicemi pro něj nebyla nejklidnější. I když si sám snažil dodat sebevědomí, stejně se neubráníl a neustále se ohlížel a snažil se být obezřetný.

Najednou se proti němu opravdu vynořila jakási postava. Pan doktor už se loučil se vším, co měl. Silueta jej požádala o oheň na připálení cigarety. Celou dobu byl doktor Veselenko nejistý, neustále čekal na nějaký útok. Po připálení každý pokračoval dál ve své cestě, ale Veselenko pořád čekal něco zlého. Najednou zjišťuje, že mu chybí hodinky, které dostal jako dárek a byly to nejcennější, co měl.

Veselenko se naštve a řekne si, že to jen tak nenechá. Sebere odvahu a donutí člověka, který ho okradl, aby mu okamžitě dal hodinky zpět. Vše se odehrává ve tmě a pan doktor Veselenko přece jen získá od černé siluety hodinky.

Domů se vrátí spokojený a je rád, že je živý a zdravý a ještě se nenechal obrát o hodinky. Zde však nastává paradoxní okamžik. Pan doktor Veselenko se podívá na stůl a uvidí, že jeho nejcennější hodinky celé a neporušené leží zrovna tam, kde je on sám nechal ležet. Z kapsy mezitím vytáhne staříčké levné a ošuntělé hodinky s rezavým řetízkem. V tu ránu se pan Veselenko neudrží a začne se tak smát, až se mu smíchy vlévají slzy do očí. Nakonec pan doktor veřejně v novinách vyzývá obraného spoluobčana k vyzvednutí odcizených hodinek u něj v ordinaci.

V této povídce je hlavní hrdina popsán jako hodný člověk, který se odhodlá k riskantnímu činu. Okolí jej také vnímá jako někoho, kdo se sám nedokáže zloději ubránit a odrazují doktora od nebezpečné cesty domů. Najednou se stane věc, kterou čtenář neočekává. Nevýrazná a bojácná postava se mění v rozhodného člověka,

odhodlaného vzít si co mu patří. Naproti tomu ona černá, hrůzu nahánějící postava zdánlivého zloděje se změní v třesoucího se chodce a okradeného nešťastníka. Příběh je pak završen vtipným vyřešením zápletky a vyobrazením pravého charakteru pana doktora Veselenka, který se nebál vyhlásit do novin takové nedorozumění. Zachoval správný postoj a zasmál se sám sobě a tomu, jak umí být někdy život ironický.

Z povídek Ostapa Vyšni může čtenář velmi dobře vycítit autorovu náklonnost ke svým hrdinům. Často píše o lidech, kteří v jeho životě existovali a něco pro něj znamenali.

Když se autor zmiňuje o svých rodičích, nepopisuje je idealizovaně. Píše o nich realisticky tak, jak to doopravdy bylo. S vtipem popisuje, jak ho rodiče trestali za různé klukoviny. Svoji maminku popisuje jako rozhodnou ženu, která je pracovitá, má smysl pro humor a napříč všem životním nástrahám se snaží dát dětem to nejlepší. Dokáže zvládnout mnohodětnou rodinu, i když je to těžké. Vštěpuje dětem morální zásady. Musí často ve výchově zastupovat otce, protože ten tráví hodně času v práci ve snaze vydělat na živobytí. Vyšnova matka může působit poněkud drsněji, co se týče výchovy, ale nic není přehnané. Ostap Vyšna se k ní ve svých povídkách staví s velkou úctou, i když často vtipkuje o tom, jak ho maminka čas od času za něco pleskla, nebo mu za něco vynadala.

Otec spisovatele je vyobrazen jako člověk pracovitý a zodpovědný. Je to bývalý voják a opečovává statkářům koně. Většinu času tráví prací, aby dobře zajistil rodinu. Přes mnohé překážky se snaží zajistit dětem vzdělání a vede je ke studiu.

Oba rodiče Ostap Vyšna popisuje jako milující a laskavé lidi, kteří umí zachovat úsměv v každé situaci a nezaleknou se žádných překážek. O tom se může čtenář přesvědčit v úryvku z povídky „Moje autobiografie“. Tady jsou oba rodiče v bezradné situaci a snaží se vyřešit problém s obutím pro syna, aby mohl v zimě chodit do školy. Ačkoli to může znít zvláštně a možná nereálně, nakonec situaci vyřeší tak, že se malý Ostap Vyšna střídá se svojí sestrou a každý chodí do školy obden:

«Якось у неділю прийшов з економії додому батько, довго вони з матір'ю міркували, де взяти для мене чоботи до школи ходити. Так-таки вони чобіт для мене і не вигадали, а вирішили, що ми з Парасею ходитимемо до школи по черзі — один день вона, а один день я. Почав, отже, ходити і я до школи.»

Určitě stojí za zmínku postava paní učitelky Mariji Andrijevny. Zde se autor věnuje i vnější charakteristice, která určitým způsobem koresponduje s vnitřní. Marija Andrijevna je staříčká paní malého vzrůstu. Má už stářím ohnutá záda, neustále se omotává teplým šálem a pokašlává. Je to žena dobré a čisté duše s láskou ke vzdělání a k dětem. Je opravdovou učitelkou, která žije svým povoláním a posláním vzdělávat a vychovávat. Učí děti zodpovědnosti a píli. Umí být i přísná, ale je vždy spravedlivá a chápavá.

Na postavu Mariji Andrijevny okolí nahlíží s velkou úctou a vděkem za to, že vede děti k učení, věnuje se jím víc, než by normální učitel měl. Má kladný vztah k dětem a děti zase k ní. Je to pro ně babička, která je v mrazech a závějích nechá přespávat ve škole, udělá večeři, pohostí nějakou tou sladkostí, uloží spát a přikryje. Je to starostlivá paní, která dokáže v případě potřeby nahradit dítěti mámu: «А добра, добра була, ласкава та лагідна. Як закрутить, було, взимку хуртовина, ніколи вона нас, хутірських школярів, не пустить, було, додому на хутір, залишить у школі на ніч, дасть кулешику чи яечні насмажить, чайком напоїть, та ще й з цукерками, біля груби на підлозі рядно простеле, а на рядно кожушину, подушку покладе, подивиться, як пороззуваємося і чи не мокрі в нас ноженята, — як вогкі, накаже насухом повитирати, онучі на лежанці порозгортати, чобітки під грубку постановити, тоді чимось теплим повкриває нас: — Спіть, дітки!»³⁶

Podobně jako na Mariji Andrijevnu vzpomíná Ostap Vyšňa na učitele Ivana Maxymovyče. Popisuje jej jako bílého dědečka. Byl to šedivý starý pán. Co se týče charakteru, byl stejně jako Marije Andrijevna člověk dobré duše. V povídce je přirovnáván k „chodícímu lidskému svědomí“. Ostap Vyšňa také vzpomíná, jak od pana učitele Maxymovyče dostávali pravítkem přes prsty. Nevzpomíná však ve zlém, ale v dobrém. Přisuzuje tento typ výchovy systému tehdejší doby a také podotýká, že pan učitel nikdy nedělal nic ve zlém a byl vždy spravedlivý. Autor dokonce projevuje určitý vděk za to, že je učitel občas tímto způsobem donutil pilně studovat: «Де тепер вона, та лінійка, що виробляла мені стиль літературний? Вона перша пройшлася по руці моїй, оцій самій, що оце пише автобіографію. А чи писав би я взагалі,

³⁶ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідання*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 282

коли б не було Івана Максимовича, а в Івана Максимовича та не було лінійки, що примушувала в книжку зазирати?»³⁷

Velmi zajímavě byla vykreslená povaha postavy Boha v povídce „Stvoření světa“. Bůh zde vystupuje jako stvořitel země a všeho živého. Ačkoli je popisován jako postava svatá a nadpřirozená, má spoustu lidských rysů. Uvažuje jako člověk, dokáže se zmýlit, dokáže se unavit, nudí se, je nadšený nebo spí. Jeho myšlenkové pochody vyznívají vtipně, vůbec ne božsky. Člověka stvoří pouhým plivnutím do hlíny, což je také originálním a vtipným prvkem povídky. Na konci povídky je Bůh vykreslen autorem jako stvořitel světa. Postava Boha nakonec působí jako symbol. Působí jako něco, na co by člověk neměl zapomínat, něco, co je vyšší a podstatnější než pozemské malichernosti.

Další zvláštní a zajímavou postavou Ostapa Vyšni je bába „Palažka“ z povídky „Jak nás tehdy kurýrovali“. Asi devadesátiletá paní, která roky nehybně sedí, a jak tvrdí autor, ochraňuje zdraví okolního národa. Je přirovnávána ke středověkému rytíři, který pevně svírá svůj meč. Stejně tak ona drží svůj rezavý nůž. Pradoxem je, že tato vesnická bába drží často život vesničanů ve svých rukou.

K léčení se staví „Palažka“ vyrovnaně, nic ji nerozhodí. Autor ji s vtipem srovnává se studovanými a diplomovanými lékaři. Dokonce mluví o nějaké šamanské moci, na kterou lékařské knihy a studia nestačí.

Celkově je tato postava brána a popisována s velkou ironií a nadsázkou, nikdy však hrubě a s výsměchem. Obzvláště její metody léčení, odříkávání modliteb a zaříkávadel jsou zde brány s humorem. Naproti tomu je zde zřejmé, že pro lid je tato postava velmi důležitá. Vesničané v zázračné schopnosti této stařenky věří a už ta víra je pro ně polovinou zdraví.

Kdybychom měli obecně charakterizovat typy postav v povídkové tvorbě Ostapa Vyšni, tak bychom mohli říci, že většina postav se v něčem podobá. Co se týče mužů, jsou to myslivci, vesničané, lidé, co mají rádi přírodu, lidé, co jsou zvyklí pracovat se zvířaty, jsou to otcové od rodin, kterým manželka schovává mysliveckou výzbroj. Jsou to přátelští a milí lidé s pevnou morálkou a citem. Některé mužské i ženské

³⁷ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 95

postavy jsou zobrazeny v negativním světle, ale jedná se o drobné lidské chyby a předsudky.

Negativně a s ironií je popsáno i měšťanstvo. Buržoazie je brána jako sebranka povrchních lidí bez morálních zásad, žijících převážně pro nějaké pozlátko a materiální hodnoty. Autor však tento typ společnosti zobrazuje popisem jeho chování v různých situacích, nikoho přímo nekritizuje a čtenář má sám možnost zhodnotit charakter těchto postav.

Ženské postavy spisovatele jsou ve větší míře ženy se silnou vůlí a charakterem. Jsou to matky, co se dokáží postarat i o početnou rodinu. Ženy jsou pracovitě, znají a dodržují tradice, jsou stejně jako muži zvyklé pracovat, starají se o domácnost a o zvířata. Obecně řečeno, nejsou to přecitlivělé slečinky. Starší ženy jsou v zásadě moudré a vyznají se ve svých oborech (bylinářství, učitelství a podobně).

V roli dětských postav často vystupuje sám autor. Charakter dítěte je většinou popsán pomocí vzpomínek spisovatele a užití přímé řeči.

Stějně jako celá Vyšňova tvorba jsou jeho postavy většinou pozitivně ladění lidé, kteří mají srdce na svém místě. Postavy jednají přirozeně, bez přetvářky a je příjemné se s nimi v průběhu četby poznávat a odhalovat jejich povahy.

8. Význam tvorby Ostapa Vyšni pro ukrajinský národ

Ostap Vyšňa je velmi významnou literární osobností. Je však důležité připomenout aspekty, které mohly mnohdy mít vliv na tvorbu literáta. Jsou to životní okolnosti, které spisovatel musel přijmout a čelit jim.

Pavlo Mychajlovyč Hubenko (Ostap Vyšňa) vyrůstal v prosté farmářské rodině s šestnácti sourozenci. Pro rodiče tedy nebylo lehké pečovat o tak početnou rodinu, i přes to však mysleli na vzdělání a budoucnost svých dětí. Jak jen to bylo možné, snažili se, aby děti navštěvovaly školu, aby měly jídlo a oblečení. I přes tyto složité životní podmínky byli rodiče Ostapa Vyšni dobrosrdeční, laskaví a optimističtí lidé, otevření humoru. Jak sám spisovatel vzpomíná ve svém deníku, byla jeho matka vtipná žena, která se vždy mohla podělit o řadu úsměvných historek, pořekadel a průpovědek. Ve svých dílech Ostap Vyšňa o své rodině píše vždy s vtipem, velkou

pokorou a vděkem. Na útlé dětství vzpomíná spisovatel velmi rád a popisuje jej vždy jako něco jedinečného, něco krásného a nezapomenutelného.

Na formování osobnosti Ostapa Vyšni se nepodílela jen rodina, ale také vzdělání. Podle jeho vlastní výpovědi jej do školy poslali už jako velmi malého chlapce, kdy mu ještě nebylo ani šest let. Na školní léta autor vzpomíná ve svých povídkách také s úsměvem. Vzpomíná na své první učitele, na školní tresty a povinnosti s neskutečnou úctou a nadšením.

Ostap Vyšňa se nepřestával neustále vzdělávat. Ačkoli vykonával práci, nepřestával studovat. Jako by mu mělo něco utéct, jako by věděl, že mu život chystá nelehký osud. Zajímal se o literaturu, ale i o divadlo. Nechal se s velkou částí inspirovat N.V. Gogolem. Jak sám přiznává, právě Gogolova tvorba přivedla Ostapa Vyšňu k literární činnosti a nebýt jeho, tak by prý vykonával lékařskou práci do konce života.

V období revoluce, kdy spisovatel studoval na univerzitě, se stal politicky velmi aktivním. Měl velkou snahu podílet se na formování národní nezávislosti s vidinou šťastných zítřků. Bohužel se brzy ukázalo, že realita je daleko trpčí.

Ostap Vyšňa byl velmi blízký svým čtenářům. Jako jeden z mála spisovatelů se často účastnil setkání se svými obdivovateli. Nikdy nevynechal příležitost být blízko lidem. Každá cesta Ostapa Vyšni byla zaznamenána písemně. Z žádné jeho cesty se nevrátil bez nějakého fejetonu či humoresky. Například z „Pasiky“ na „Charkivštině“ si spisovatel dovezl souhrn povídek s názvem „Selské úsměvy“. „Krymské úsměvy“ vznikly následkem měsíčního pobytu v „Nižním Simeizu“ na „Krymu“. Sbírkou „Tváří ke vsi“ Ostap Vyšňa napsal během návštěvy vesnice „Manujlivka“ na „Poltavštině“.³⁸

Po roce 1930 se tvorba Ostapa Vyšni zmiřňuje, až zastavuje. Je tomu tak kvůli čím dál větším politickým nátlakům. Začaly se rozmáhat pomluvy a donášky na spisovatele, což samozřejmě znamenalo nejen jeho pověst, ale i bezpečí. Kvůli politickým represím a nespravedlivým nařčením byl Ostap Vyšňa jako nepřítel státu donucen k exilu. Byl vystěhován do autonomní republiky „Komi“, daleko od rodného

³⁸

Ukrreferat.com [online]. 2001, 1. dubna 2011 13:22:39 [cit. 2011-04-02]. Смішне – як основа творчості Остапа Вишні. Dostupné z WWW: <<http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=11956>>.

kraje a blízkých lidí. Necelých deset let byl Ostap Vyšňa vězněn v nejrůznějších pracovních táborech, kde zmožený nemocemi a hladem pykal za něco, co nespáchal.³⁹

V roce 1934 si v táboře spisovatel začal psát deník pojmenovaný „Čibju“. Tak se nazývalo místo, kam vedli Ostapa Vyšňa na popravu. Podle vyprávění manželky spisovatele, kdyby se tehdy po cestě na smrt nepříhoda nehoda, která vyvolala paniku v táboře, tento úžasný člověk a spisovatel by přišel o život už tehdy. Nejednou byl Ostap Vyšňa poslán na smrt, avšak všechna tato traumata nějakým způsobem přežil a překonal.⁴⁰

Když spisovatele za neobjasněných podmínek propustili na svobodu, stále to pro něj nebylo úplným odlehčením, jelikož byl stále považován za revolucionáře a teroristu. Této nespravedlivé nálepky byl zbaven až v roce 1955 při jeho rehabilitaci. Můžeme se tedy jen divit, jak v tak nepřijatelných a krutých podmínkách mohl spisovatel tvořit ta nejúžasnější díla v tak hojném počtu. Při takzvaném znovuzrození autora se opět začaly vydávat jeho knihy. Autor se aktivně věnoval psaní a také překladům. Překládal díla od Gogola, Haška, Majakovského nebo Čechova. Opět vycházely jeho fejetony a satirické články, bohužel však některé z nich byly stále cenzurovány a zakazovány.⁴¹

Třicet pět let věnoval Ostap Vyšňa tvůrčí činnosti a zhruba třetinu z toho prožil v exilu. Je opravdu obdivuhodné, že tento člověk neztratil schopnost smát se, cítit humor a rozdávat smích ostatním. Byl opět schopen obrátit se čelem k lidu a otevřít náruč plnou upřímnosti a úsměvů. Ve svém deníku kdysi napsal: „Má práce byla recenzována národem!“ a opravdu, tomu tak bylo. Jeho díla četly miliony lidí a spisovatel dobře věděl, že ho národ ctí a miluje. Ačkoli byl Ostap Vyšňa v posledních letech svého života stíhán zdravotními problémy, nikdy to nepoznamenalo jeho přístup k lidem a neustálý kontakt s jeho příznivci. Vždy si našel čas na své čtenáře a takřka do posledních dní svého života byl se svým národem. Ještě týden před smrtí vystupoval před svými čtenáři na „Chersonštině“.⁴²

Kdybychom tedy měli hodnotit tuto osobnost z hlediska přínosu společnosti, můžeme s jistotou říci, že Ostap Vyšňa je v první řadě symbolem humoru a to ne lada jakého. A ačkoli humoristická tvorba může působit méně důležitě než ostatní žánry,

³⁹ Tentýž zdroj – volný překlad

⁴⁰ Tentýž zdroj – volný překlad

⁴¹ Tentýž zdroj – volný překlad

⁴² Tentýž zdroj – volný překlad

je velice důležitým článkem v literatuře. Ne nadarmo se říká, že smích léčí. V době, kdy autor tvořil svá díla a lidé bojovali za své místo na zemi, za svobodné rozhodování, za zachování tradic a za spravedlnost a za možnost volby, byl humor jakýmsi únikem od reality. Ostapova díla jsou plná spontánnosti, bezprostřednosti a pravdivosti.

V těchto dílech se skrývala naděje na zachování lidských hodnot a jejich vyzdvižení. Autor svým čtenářům nenutí věty jako: „Milujte přírodu!“, „Chraňte životní prostředí!“, „Milujte práci a vzdělání!“, „Mějte úctu ke svým rodičům a ke starším!“. Nic takového v jeho tvorech nenajdeme. Všechny tyto zásady a názory v nás budí samotná četba jeho povídek. Člověku najednou dojde, že příroda je to, z čeho vzešel, a že v přírodě je vše propojeno, všechno má svůj důvod. Člověk najednou ví co je správné a ví, jak by měl jednat. Je ohromující s jakou lehkostí dokáže autor vzbudit tyto pocity nadšení a zároveň soucitu a pochopení. Ostap Vyšňa dovoluje čtenáři stát se na okamžik filozofem, který chápe a vnímá podstatu prostřednictvím humoru.

Co se týče povídkového humoru Ostapa Vyšni, tak dá se říct, že není složitý na pochopení. Ostap Vyšňa neztrácí čas dlouhým popisem, ale dokáže se blýsknout hned první větou. Není třeba se dlouze zamýšlet nad pointou, úsměv čtenáři naskočí spontánně a věřím, že se může přistihnout i při hlasitém smíchu. A právě smích je autorova terapie, která zabírala v těžkých a smutných životních chvílích. Vyšňova tvorba opravdu léčila a léčí i do dnes. To by mohl být jeden z mnoha důvodů, proč humorista sklízel a dodnes sklízí tak velké uznání čtenářů a nejen ukrajinských čtenářů.

Je pravdou, že ukrajinský národ tuto osobnost vnímá velmi uctivě. Lidé v jeho povídkách nachází zalíbení dodnes také díky nadčasovosti témat. V dnešní době, kdy se neustále spekuluje nad přístupem k ochraně životního prostředí se povídková tvorba autora dá považovat za velmi aktuální.

Ostap Vyšňa je člověk opěvující každou píď země, každý list na stromě. S láskou a porozuměním naslouchá řeči praskajících větviček pod tíhou lidských nohou, naslouchá řeči vody, větru a všeho živého. Bere vážně každý přírodní jev. Popisuje zvířata, jako by to byli lidé a bere je za sobě rovné. Zbývá tedy otázka, zda jsme schopní vidět přírodu stejnými očima a vnímat ji tak jako ji vnímal sám spisovatel.

Dalo by se říci, že Vyšňovy povídky opravdu mají schopnost navodit identickou atmosféru a ukázat čtenáři správný úhel pohledu na přírodu.

Dalším rysem, kterým autor získal přízeň svých čtenářů je lidskost. Dokáže se přiblížit velmi snadno širokému spektru lidí. Svými humoreskami se zavděčí v podstatě všem věkovým kategoriím. Děti se zasmějí vtipným průpovídkám, neologismům a velmi trefně usazeným nespisovným výrazům. Dospělí si smlsnou na pořádné dávce ryzího humoru a skrytých dvojsmyslech. Celkový dojem dotváří lyrický nádech, který je neustále přítomný a vyjadřuje autorův cit pro estetické. Jednoduše řečeno, člověk se místy směje nad paradoxními situacemi a lidskou hloupostí a místy je dojat až k pláči tak banální záležitostmi, jako je například žloutnutí a padání listů. Vyvolat takové střídání dojmů vyžaduje nemalou dávku talentu a porozumění.

Ostap Vyšňa je paralelně s láskou k přírodě také humanistou. Dokáže porozumět lidským povahám a nedostatkům. Sám se považuje za obyčejného člověka a utahuje si z vlastních chyb a vlastní nedokonalosti. Nebere nedokonalost jako něco špatného, ale jako přirozenou součást člověka. Teď však nemluvíme o zkaženosti lidské povahy a o záměrném ubližování jiným. Hovoříme zde o povahách dobrých a laskavých, často jen neškodně roztržitých, nebo zapomnětlivých.

Všemi těmito přednostmi autor zaujal svůj národ. Miloval lidi stejně, jako oni milovali jeho. Věnoval jim svá díla, svůj humor, svůj život. Vážil si svých čtenářů stejně, jako i oni si vážili jeho. Důkazem uznání a vzpomínkou na tohoto skvělého spisovatele je každoroční festival „Vyšnevi usmišky“, který se koná od roku 1992 ve městě „Ochtyrka“ v oblasti, kde se Ostap Vyšňa narodil.

9. Praktická část

9. 1. Zachycení uměleckých prvků v překladu jednotlivých povídek

9. 1. 1. „Moje autobiografie“

Nemám sebemenších pochyb o tom, že jsem se narodil, přestože v době, kdy se to stalo a ještě asi deset let poté, maminka tvrdila, že mě vytáhla ze studny, když dávali pít krávičce „Oryšce“.

Tato událost se odehrála 1. listopadu roku 1889 v městečku „Gruň“, spadajícího do „Zinkivského“ kraje na „Poltavštině“. Vlastně se to nestalo v samotném městečku, ale na farmě „Čečva“, ležící nedaleko od „Gruni“. Bylo to panství statkářů „von Rot“, kde můj otec pracoval.

Podmínky pro můj vývoj byly příhodné. Z jedné strany kolébka s růženci, z druhé, matčina prsa. Chvilí saješ, chvíli spíš, a tak si pomaličku rosteš.

A tak to všechno šlo: jíš – rosteš, pak rosteš – jíš.

Mí rodiče byli, jací byli.

Tátův otec byl ševcem v „Lebedyni“. Matčin zase hospodářem v „Gruni“. Do hlubší genealogie se mi nahlédnout nepodařilo. A vůbec, otec neměl v oblibě vyprávět o svých rodičích a když jsem se zeptal babičky z otcovy strany na dědu nebo pradědečka, tak vždycky říkala: „No stejní dacani, jako ty to byli! To člověk neměl chvílku klidu.“

O matčině rodině toho taky moc nevím. Pamatuju si jen to, jak otec často říkával matičce: „Ty má holubičko, vždyť ty vůbec nejsi po své matce. Buď jí země lehká! Ta si ráda popila, ta popít uměla.“

A vůbec, rodiče byli dobří lidé. Řekněme, vyhovující.

Za těch čtyřiaadvacet let společného života jim, jak se tehdy říkávalo, Bůh dopřál jen sedmnáct dětí. Uměli si je u Pána vymodlit.

Tak jsem tedy začal růst. Když mě pak otec viděl, jak sedím na zemi a kreslím si prstem v kaluži, prohlásil: „Ten bude jednou psát!“ A jak vidíte, otcovo proroctví se naplnilo. Než se tak ale stalo, uplynulo ještě mnoho let.

No, nemyslete si! Spisovatel si přece neroste a nežije jako obyčejnej člověk. Obyčejnej člověk si požije a umře si, ale spisovatel, ten ne. O tom se musí vědět, co mělo vliv na jeho vnímání světa, čím byl obklopen, co ho ovlivňovalo, ještě když ležel u matky v náručí, pomlaskoval si a vůbec, ale nemyslel na to, že jednou bude muset psát svoji autobiografii.

A tak sedím a přemýšlím, jak mě to vůbec napadlo dát se na psaní. Jakými zatracenými silami jsem se do toho vůbec namočil? A kdy jsem to začal přemýšlet o nesmrtnosti brouka?

To přece nejde stát se jen tak z ničeho nic spisovatelem. Když se zamyslím nad svým životem, tak asi život spisovatele přece jen doprovází neobvyklé a originální události a jevy. A kdyby se tak nedělo, tak by z člověka nebyl spisovatel, ale spořádaný inženýr, lékař nebo jinej slušnej pracující.

Důležitou roli ve formování budoucího spisovatele hraje příroda, takže brambor, len, plevel.

Když má chlapec nebo dívka sklony k zamýšlení se a ještě ke všemu kolem roste brambor, plevel nebo len, tak není pochyb o tom, že se to dítě uchýlí k psaní. To je přece jasné, protože, když si to mrně dřepne na prázdném místě a začne snaživě přemýšlet, tak ho na pokoji nikdo nenechá. To jsou hned řeči: „Kde to zas sedíš, ty trdlo?“ A to už se pak leknutím všechny smysluplné myšlenky rozplynou. V takových případech se osvědčí záhonky brambor.

Stejně to bylo i v mém případě. Nedaleko za domem rostl brambor, o kousek dál zase len. A tak si sedneš, vítr vane, slunce hřeje a bramborová nať nahání myšlenky do hlavy.

A tak přemýšlíš, přemýšlíš, přemýšlíš, když najednou slyšíš, jak maminka křičí: „Běž se podívat, jestli pak nám tam ten Pavlík neusnul! Pozor ale, ať se nelekne! Kdo má pořád práť ty zaneřádný košile?!“

Jindy zas sedíš, dlabeš si díрку v zemi a maminka zas nedá pokoj: „To mi čert byl dlužnej, ono nám to děcko rozkopává brambory!“ „Tak to je se mnou amen,“ říkáš si.

Umělecké závany se střídaly. Buď mě to táhlo do hlubin, to jsem dlabal díry v zemi, nebo jsem se nechal unést kouzlem výšin a prostorů. To jsem si vlezl na nejvyšší trám ve stodole a škubal vrabce, nebo jsem vlezl na vrbu a zkoumal kavčí ptáčátka.

Jako dítě jsem byl poněkud nervózní, hlavně když tatínek vytáhl kožený opasek. To jsem byl v mžiku pod postelí a třásl se jak osika. „Já ti dám, lozit na trámy! Já ti dám, kavky! Co kdyby ses přerazil, ty zmetku malá?“ láteří. Zatímco já ležím pod postelí, chvěju se až za ušima, potahuju a říkám si smutně: „Bože! Co všechno člověk musí překonat kvůli té literatuře?!“

Z událostí mého dětství, které ovlivnily moji literární budoucnost, mi utkvěla v paměti jedna velmi živě. Docela škaredě jsem tehdy spadl z koně. Hnal jsem to s ním

po poli a najednou vyskočil odněkud pes. Kůň sebou trhl na bok a já sebou „prásk“ na zem. Spadl jsem slušně, o tom žádná. Ležel jsem tam snad hodinu, než jsem se trochu probral. No a pak jsem asi tři týdny stonal. Tehdy mi došlo, že jsem asi k něčemu potřebnej, když jsem se v tak příhodný moment nezabil. Napadla mě nejasná myšlenka, jestlipak mě není potřeba v literatuře? A ono to vyšlo.

A tak, mezi přírodou a lidmi, uplynuly první roky mého zlatého dětství.

Pak mě dali do školy. Nebyla to škola jen tak ledajaká. Byla to škola Ministerstva národního vzdělávání. Učil mě tehdy dobrý učitel, Ivan Maximovyč. Takový bělovlasý, dobrácký děda to byl. Učil nás velmi svědomitě, protože on sám byl takřka chodící svědomí. Bohužel, už zemřel, ať je mu země lehká. Já měl rád nejen jeho, ale i jeho pravítka, které se občas zhouplo o naše zapatlané školácké ruce. Zhouplo se, protože byl tehdy, jednoduše, takový systém a dělo se tak jen tehdy, když to bylo potřeba a nikdy ne zlostně.

Kdepak je teď to pravítka, co mi vytvářelo literární styl? Pravítka, co se jako první otřelo o mou ruku, ruku, která tady teď píše autobiografii. Psal bych vůbec, nebýt Ivana Maximovyče a jeho pravítka, které mě nutilo nahlížet do knih?

Někdy touto dobou se ve mně začal vyvíjet cit pro třídění společnosti. Už jsem věděl, kdo je pánem a kdo není. Často se stávalo, že mě otec posílal do domu vážené paní se slovy: „Hned jak vejdeš, musíš políbit dámě ručku!“ Tak jsem si říkal: „Hmm, to bude asi kapacita, když jí musím hned při vstupu líbat ruku.“

Faktem je, že v té době jsem si společenské třídění uvědomoval asi jen tak napůl. Na jednu stranu jsem dámě líbal ručku a na druhou jsem jí zase demoloval záhonky s kytkami. Pendloval jsem mezi pány a obyčejnými lidmi coby pracant tam a zpět. Věděl jsem moc dobře, že páni zkrátka existují a není zrovna nejlepší je provokovat a odporovat jim. Když na mě dámička jednou za čas zaječela, to jsem hned brblal o sto šest.

Co se školy týče, poslali mě tam hodně brzy. To mi snad ještě nebylo ani šest let. Když jsem ji odchodil, tak se tatínek rozhodl dát mě studovat ještě někam jinam, prý to nestačí. „Odvezu tě do „Zinkova,“ říká, „budeš se učit tam a uvidíme, co z tebe bude.“ Pro otce to tehdy asi nebyl žádný med, zajistit vzdělání mě i mým sourozencům, nevydělával totiž nijak velké peníze. Nakonec jsem přece jen jel. V „Zinkivské“ městské škole jsem po dvou odchozených ročnících dostal osvědčení

poštovního a telegrafního pracovníka. Ale kdepak já a poštovní pracovník, když mi sotva bylo třináct let.

Tak jsem zase přijel domů a tatínek říká: „To jsi zvládl nějak rychle, chlapče. Co s tebou, když jsi ještě tak malý? Budeš muset studovat dál.“

Odvezla mě maminka do Kyjeva, do vojensko-zdravotnické školy. Tatínek měl tehdy výhodu jako bývalý voják, takže jsem mohl jít k přijímacím zkouškám. S otevřenou pusou jsem procházel Kyjevem, než jsem došel na místo. Otřel jsem se o všechna svatá místa, pomodlil se u všech zázračných ikon a zkoušky jsem nakonec nějak udělal.

A tak jsem zůstal v Kyjevě. Časem jsem dokončil školu a byl ze mě zdravotní ošetřovatel. Pak začalo docela nezajímavý období, to jsem pracoval a dálkově jsem se učil a učil a učil, že mě to vůbec bavilo!? Pak jsem šel studovat na univerzitu.

Řeknu Vám pár slov o knize, co na mě nejvíc zapůsobila. Byl to Filaretův „Katechismus“. To Vám byla tak nemožná kniha! To kdybyste přečetli a zahodili, to by bylo ještě jakž takž, jenže ono se to muselo učit nazpaměť.

Jinak knížky jsem měl rád už od malička. Pamatuju si, jak jsem kdysi natrefil na „Věštbu krále Šalamouna“. Celé odpoledne jsem u toho seděl a házel kuličky z chleba do takovýho toho kolečka s čísly. Házel, házel, než přišla maminka, chytla tu knížku a „prásk“ po kebuli. Raději jsem měl knihy s měkkou vazbou. Zaprvé líp se trhaly a zadruhé to tolik nebolelo, když mě máma načapala při činu. Tak takhle dopadala moje četba chytrých knih.

Ještě jsem neměl moc rád „Ruského poutníka“, to máma četla asi dvanáct let v kuse. To Vám byla tak velká kniha! Když se s ní maminka sem tam ohnala, tak jsem měl hnedka srdce v krku. Ostatní knížky se mi četly docela hezky.

V roce 1919 jsem začal psát do novin a podepisoval jsem se jako Pavlo Gubenko. Začal jsem s fejetony.

V roce 1921 jsem začal pracovat jako překladatel pro noviny „Visti“. Nechápu, proč jsem překládal, když jsem klidně mohl psát dál fejetony! Tak si tak říkám, že bych mohl být spisovatelem: „Vždyť těch spisovatelů dneska je. Stejně žádnou zvláštní kvalifikaci nemám, účetnictví neovládám, tak co budu dělat?“

Tak jsem se udělal spisovatelem, pojmenoval jsem se jako Ostap Vyšňa a začal psát.

A tak si teď píšu...⁴³

9. 1. 2. „Stvoření světa“

(Vědecká práce. Vlastně, vědecko-populární)

Nejdříve na zemi nebylo nic. Vlastně nejen na zemi, ale vůbec nikde. Země tehdy totiž taky nebyla. Všude bylo jen velké prázdno. Takové prázdno, že si ani nikam nevyjdeš, nikam nezajedeš.

Byl Bůh. Sám Hospodin Sabaoth. Kde byl, to se neví, ale určitě někde byl. Nebo spíš ne někde, ale nikde, protože, jak už víme, nebylo nic. A tak si tam v tom ničem Bůh poletoval. Kde lítal, to se neví, vzduch totiž ještě taky nebyl. Ale lítal určitě, protože je to Bůh a Bohové prostě lítat umí, i když není kde. Takže si ten Bůh takhle lítá. Lítá v té tmě a v tom prázdnu, i když žádná tma ani prázdno tehdy ještě taky neexistovaly.

Zkrátka to Boha nějak přestalo bavit, lítat v něčem, co ani není. Tak se najednou Bůh ocitl v bezradné situaci, i když situace tehdy ještě taky nebyly. Rozhlédl se Bůh na všechny neexistující strany a zničehonic vyhrkl: „Necht' bude světlo!“

A tak vznikl první den. Kouká Bůh a stejně v tom světle nic nevidí, což nebylo nic zvláštního, protože se nebylo na co dívat. Tak si říká: „Už mě z toho lítání bolí křídla!“ Jen tak pro pořádek, žádná křídla tehdy ještě neexistovala. „Musím si hledat nějaký byt,“ povídá, „jenže, kde ho najít, když široko daleko nikde žádná realitka?“ Zase se Bůh rozhlédl a zařval: „Necht' bude nebe a pevnina!“

Tak se to všechno nic začalo točit a točit a točit, až se z toho vytočilo nebe a země, neboli pevnina. Vzlétl Bůh na oblohu, sedl si na něco, co neexistovalo, a říká si: „Tak, teď to půjde jedna báseň!“

Rozdělil Bůh zemi a vodu a „šup, šup“, povídá. Země doprava. Vodo, ty teď doleva!

⁴³ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009.

288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 91-98 – vlastní překlad.

A teď, říká, necht' rostou ze země všemožné rostliny! A už se to klubalo a dralo na povrch. Jitrocel, břízy, duby, jasanů a jiné stromy a rostliny. „Rostete?“ ptá se Bůh. „Jen se nebojte, za chvíli bude slunce a měsíc a hvězdy. Všechno bude.“ A jak řekl, tak se i stalo.

Na nebi zasvítilo sluníčko, měsíc se zaleskl a hvězdy se zamihotaly. Všechno se to dělo v noci, i když noc tehdy ještě taky nebyla.

To byl teprve čtvrtý den a Bůh už toho tolik stihl navyrábět, že se tomu divíme dodnes. Počítal Bůh, počítal, i když čísla tehdy nebyla.

Pátého dne se Bůh unavil. Dívá se kolem, voda teče, lesy rostou, kdyby aspoň jedna rybička se mihla ve vlnách, kdyby jeden ptáček zacvrlikal na stromě. Dal tedy Bůh pokyn ožít všem rybám a ptákům. Najednou se to ve vodě zahemžilo, v korunách stromů zazpívali slavíci, kukačky zakukaly a vrány zakrákaly.

Šestého dne sedí Bůh a přemýšlí: „Všechno je! Nejsou ale lidé a ani zvířata nejsou! Kdo mi bude číst modlitby? Kdo mi bude zapalovat svíce?“

Mávl Bůh rukou a najednou se po polích, stráních a lesích proháněla zvířata všeho druhu.

Pak Bůh vzal kus hlíny, plivnul do ní, rozmačkal a vytvořil z ní panáčka. Foukl na panáčka a ono to ožilo. „Hapčíííí,“ a první člověk byl na světě. A hnedka: „Sláva Bohu! Buďte zdraví, Vaše Veličenstvo!“ „Ne,“ říká Bůh, „takovými proslovy mě nechval. Takhle budeš říkat svým carským generálům. Mě zpívej Svatý Bože.“

„Lehni Adame,“ říká Bůh. Adam si lehl, Bůh ho uchopil za žebro, vytáhl, foukl a hle, ženská. „Tady máš Evu! Já si zatím zdřímnu,“ říká.

Celý sedmý den Bůh prospal. Osmého dne se vzbudil, podíval se, zakýval hlavou a říká: „Teda, to jsem toho ale nadělal!“

A toto je celý příběh o stvoření světa. Historika, pravda, není nejnovější, ale lidé ji začali poslední dobou nějak zapomínat. Tak jsem ji připomněl. Brzy bude totiž „Strašný soud“ a nebude zrovna nejpříjemnější smažit se za to, že se zapomnělo na nejdůležitější boží výtvořiny. Protože to, co Bůh stvořil pak, už jsou nesmysly oproti

jeho prvním velkým činům. To jimi se proslavil a slaví se nyní i vždycky, až na věky věků. Amen.⁴⁴

9. 1. 3. „Panna a mnich“

(Legenda)

Poslechněte si legendu o překrásné Mořské panně a o horském zapřísáhlém mnichovi.

Tato legenda je stará jako sám svět. Je zrozená ve vrcholcích hor, ohřátá poledním sluncem a potřísněná křišťálově čistou mořskou vodou.

Žila jednou na dně Ponetského moře překrásná Panna. Byla přenádherná, oči modré, jako studánky, vlasy jako nejjemnější hedvábí, labutí šíje a hlas jako flétny tón. Koupala se v moři a lákala smíchem jako tisíce zvonečky. Kochala se slunečním svitem a rozmlouvala s racky. Šťastně si žila Mořská panna, smála se a radovala.

Zatímco v kamenných horách, temných jako sama noc, pod zasněženými vrcholy, v nejhlubší černé jeskyni žil zapřísáhlý mnich. Asketický, zásadami zmítaný mnich, byl neoblomné pobožnosti a nezkrotné vůle člověk. Zapřísahal se mnich Bohu, že zůstane věrný, ženami neovlivněný, čary neomámený. „Hospodine, pomiluj mě, Hospodine, pomiluj mě!“

Jenže v Ponetském moři, modrém a širém, se koupala Panna. Panna s hedvábnými vlasy, labutí šíjí, hlasem jako flétna a vůbec... Smích měla jako zvon, šplouchala se tam jako rybička.

Panna v moři, mnich v horách. Panna, jako symbol života, mnich jako symbol smrti.

Vypravil se jednou mnich asketický k moři širému. Přišel, podíval se svatým pohledem na hladinu, začal vzývat Boha Všemohoucího.

Jenže v Ponetském moři, modrém a širém, se koupala Panna. Panna s hedvábnými vlasy, labutí šíjí, hlasem jako flétna, smíchem jako zvon.

⁴⁴ ВІІШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 3-7 – vlastní překlad.

Jak ji spatřil mnich neoblomné pobožnosti, zapřísáhlý víře, s vůlí jako skála, tak se chudák neudržel. Vyhrnul si hábit a hurá do moře za krásnou Pannou.

A Bůh z nebe volá: „Ty-ty-ty-ty! Kampak ses to boží starče rozeběhl?“ Jak uslyšel mnich boží hlas, vyděsil se k smrti, přišlápl krásné Panně její hedvábné vlasy a zkameněl jako skála.

Zachvěla se Mořská panna, zaklonila překrásnou hlavu, prohnula se jako proutek a také se v kámen se obrátila.

A od té doby na „Krymu“, nedaleko „Simeizu“, ční z moře dvě skály, „Panna“ a „Mnich“. Omývají je smaragdové vlny, lechtá je vítr a halí je hustá mlha. A po hedvábných vlasech panniných se prochází hříšní lidé a kochají se mořem a horami. A na bílém čele pannině píšou nápisy: „Můra a Šůra byli tady a tady se líbali“ nebo: „Kolja Rjabošapka z Charkova“.

Neslyší však překrásná „Panna“ těchto slov, stojí si tam s hrudí čnicí do moře. Zatímco „Mnich“ stojí v pozadí, s hlavou zahanbeně svěřenou, svaté ruce na hříšné hrudi zkřížené. A moře je omývá, moře šeptá, moře nařiká a burácí.

Ponaučení?

Milé Panny! Nesvádějte mnichy. Nesvádějte je, protože se na sto procent neudrží a poběží za vámi. Pak vám přišlápane vlasy, nemotora jeden, a bude průšvih. Pro všechny případy je dobré mít připínací vlasy, ty se totiž utrhnou a nic se neděje. Jinak budete stát jako skála čnicí do moře a na čelo vám budou čmárat všelijací turisté a na hrudi vám bude kvákat žába.

Vážení mniši! Neobtěžujte krásné Panny. Budete pak stát zahanbeně a koukat. Bůh všechno vidí! V písmu přece pro vás jasně stojí: „Jestliže jsi mnichem, čiň tak, jak činí mnich.“ A ne, že budeš lítat jako splašený za holkama.⁴⁵

⁴⁵ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО»,2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 26-30 – vlastní překlad.

9. 1. 4. První diktát

I

Bylo to dávno předávno. Jak naši staří lidé říkali, bylo to za cara „Pařízka“. A opravdu, tehdy car existoval, sice ne „Pařízek“, ale „Mykola“. A byli v naší zemi páni statkáři a kapitalisté.

My jsme bydleli na farmě, která byla od vesnice vzdálená asi tři kilometry. Na farmě bylo asi deset domků a jinak byl kolem dokola samý les. Rostly tam vysoké jehličnaté stromy, mohutné javory a duby. Ještě tam byly mraky lísky. Rostla podél celé farmy, na okraji lesa až k „ochtyrské“ cestě, pak se táhla směrem na „Rubany“, odtud na „Šapovalivku“ až k „Rybářské farmě“.

To bylo ořechů tehdy! Vzpomínám si, jak jsme denně chodili s kapsama plnými ořechů. Maminka je vždycky sušila a pak jsme v zimě v neděli mlsali takové dobroty, jako slunečnicová semínky, dýňová semínka a lískové oříšky. To kolikrát sedíme, louskáme, louskáme, až nám z toho trnou jazyky. Maminka jen pokřikovala: „Kdybyste si aspoň ty ušmudlané pusy poutírali!“

V té době nás se sourozenci bylo asi pět. Nejstarší sestra se jmenovala Parasja, po ní jsem byl já, po mně našli v hlávce zelí bráču Ivasyka, po Ivasykovi přinesl čáp sestřičku Pystynku a pak, už nevím, kde se našly, dvě ségry.

Celkem nás nakonec bylo jenom dvanáct sourozenců. Nejmenší sestřičku Orysju našla babička Sekleta pod kalinovým keřem. Ta malá byla uplakaná až hrůza. Předtím, než spustila, zkřivila se, jakoby rozkousla kalinovou bobuli. Maminka vždycky říkala, když jí krmila: „Ne nadarmo tě takovou uplakanou, babička Sekleta našla pod kalinovým keřem. Na všechno se kysele šklebíš.“

Teď je z mojí sestřičky Orysi lékařka. Je vedoucí porodnice, léčí dítky, aby byla zdraví a neplakala.

II

Na farmě nebyla škola. Ani kostel tam nebyl, kam by se dalo chodit vzdělávat. Naši rodiče moc chtěli, abychom my, jejich děti, uměli číst a psát. To kolikrát přijde na farmu dopis z daleka a ani ho nemá kdo přečíst. Muselo se tehdy s tím dopisem až do vesnice za učitelkou nebo za někým, kdo by byl tak laskavý a dopis přečte.

Ve vesnici byla velmi staříčká učitelka, tak se jí styděli obtěžovat s dopisy. Nakonec dopis přečetl někdo z kostela a za odměnu si nechávali malovaná vajíčka od maminky.

Děti je třeba učit! Je jedno, jestli je škola daleko, že na podzim v dešti a v zimě v závějích musely děti chodit desítky kilometrů tam a zpět. Pěšky, to nebyl až takový problém. Největším a nepřekonatelným problémem pro rodiče byly boty.

Za chvíli už přijde čas, kdy Paraska půjde do školy, ale kde vzít boty? Nakonec jí rodiče boty přece jen sehnali. Dostala je po zesnulé babičce. Nebyly sice výstavní kousek, ale přece jen boty na zimu. Jak se natřely dehtem a vyčistily, hned se leskly.

Začala Paraska chodit do školy. Stojí večer vedle svítidla a pořád dokola: „A-a-a, B-e-e...“ a tak dále a tak dále. Zatímco my, malí špunti, posedáme kolem a jak opičky opakujeme: „A-a-a, B-e-e...“ Do té doby, než přiletí maminka a: „Mazejte spát, vy páni učení!“

Příští zimu jsem už mohl do školy i já. Ale co boty? Kde vzít zase ty boty? Maminka se tehdy starostma mohla zbláznit a tatínek byl doma jen občas, pracoval tehdy u panských koní na statku.

Jednou v neděli přišel domů táta. Seděli a dlouho s maminkou přemýšleli, jak to udělat s těma máma botama. Nakonec stejně boty nesehnali, ale vymysleli, že budeme se sestrou chodit do školy na střídačku. Jeden den já, jeden den ona.

Začal jsem tedy chodit do školy.

Učila nás tehdy taková staříčká dobrosrdečná učitelka Marie Andrijvna. Byla malého vzrůstu a záda už jí věkem nesloužila. Byla laskavá, hodná a milá. Pořád se omotávala teplou šálou a pokašlávala.

Když byly v zimě zaváté všechny cesty a mrzlo, až praštilo, nikdy nás, farmářské žáčky, nepouštěla na noc domů. Nechávala si nás ve škole. Nasmažila nám vaječninu nebo jinou dobrotu, uvařila čaj, a dokonce i bonbony pro nás měla. Ustala nám na měkkých kožešinách a ještě se přesvědčila, jestli nemáme promočené nožky. Jestli ano, museli jsme je dosucha vytřít a rozložit boty, aby do rána vyschly. Pak nás přikryla teplýma přikrývkama a: „Spěte děti!“

Sama si sedla ke stolu a četla a četla a pořád pokašlávala. Ráno nás vždycky probudila a udělala snídani. A kdo ví, kdy ta stařenka stíhala spát?

Měli jsme naši staříčkou učitelku moc rádi. Poslouchali jsme ji na slovo. Maminka mně i Parasce říkávala: „Poslouchejte Mariji Andrijevnu, jak se patří a nezlobte ji, protože takové učitelce, jako je ta naše, je třeba k zemi se klanět!“

Tak dávno to všechno bylo! Doteď u nás lidé vzpomínají na naši učitelku Marii Andrijevnu. A vždy je její pomníček ozdobený květinami od bývalých žáků, kteří si ji dodnes pamatují.

Tak jsme se učili...

III

Už třetí zimu jsem chodil do školy. Parasja chodila jen dvě a tím to pro ni skončilo, protože jsme měli tři nové přírůstky v rodině. Maminka měla co dělat, aby se s takovou hromadou dětí vypořádala.

O boty jsme se teď dělili s bratříčkem Ivasykem. Jednou, po vánočních prázdninách přišla Marie Andrijevna do třídy a povídá nám, co už jsme do školy chodili třetí zimu: „Poslouchejte děti! Odted' začneme každý týden psávat diktát. Já vám budu číst diktát a vy pilně poslouchejte a co uslyšíte, si zapíšete do svých sešitů. Vytáhněte si své sešity!“ Ze všech lavic se ozvalo: „A do knížečky se dívat nesmíme?“ „Ne, ne, ne, od toho je to diktát,“ odpověděla paní učitelka. „Teď se aspoň dozvíme, jak jste se naučili psát. Hlavně nespěchejte, pořádně si vzpomeňte, jak vypadala slova, když jste je opisovali z knížky! Mějte na paměti, že na jaře budete mít závěrečné zkoušky, kde se určitě setkáte i s diktátem.“

Začala Marie Andrijevna diktovat. Celý první diktát si nepamatuju, ale vzpomínám si moc dobře na jeden úryvek. Diktát se psal v ruštině, protože tehdy ještě ukrajinské školy neexistovaly.

Marie Andrijevna začala diktovat: „Po poli jel kočár se čtyřspřežením nádherných koní, který vezl pány. Za kočárem běžel a štěkal pejsek hispánské rasy.“ Diktát nám učitelka přečetla ještě jednou a my jsme jen šustili pery a sešity.

Na druhý den přišla Marie Andrijevna do školy s našimi opravenými diktáty. Začala nám říkat, že jsme náš první diktát nenapsali zrovna nejlépe. Prý bylo hodně chyb. Z ničeho nic se začala paní učitelka smát. Smála se, až jí vhrkly slzy do očí. Smála se a do toho pokašlávala.

Co jste mi to tam ponapisovali? Kde jste to slyšeli? Ptala se nás a pořád se smála. My jsem nechápali, o co jde, a jen zírali. „Je vás šestnáct,“ říká, „patnáct z vás mi tam napsalo: (...) Za kočárem běžel a poštěkal se pejsek pánské rasy. To by mě zajímalo, kdepak jste viděli pejska pánské, nebo nepánské rasy? A kde jste přišli na to, že se pejsek poštěkal? Psi se přece neštěkají. Poštěkat se, říkáme, když se pohádají dva lidé mezi sebou. Už to chápete?“ A ukázala na mě.

„Moc ne,“ odpověděl jsem. „Myslel jsem, že když jedou páni, tak i ten jejich pejsek bude pánského původu. Tatínek vždycky říkává, že se na pánském dvoře zase poštěkali, tak jsem si řekl, že když se tam mezi sebou štekají páni, tak proč by nemohli psi?“ Marie Andrievna se usmála: „Tak teď vidíš, že to tak není!“ Měl jsem i bez toho spoustu chyb. Tak jsem dostal pětku.

Když mi to naše paní učitelka řekla, málem jsem se rozplakal, jak mi to bylo líto. Byl jsem naštvaný a smutný: „Do háje s tím pejskem a s pány taky!“⁴⁶

9. 1. 5. Komentáře k vlastnímu překladu povídek

Ve snaze přiblížit humoristickou tvorbu Ostapa Vyšni, jsem přeložila do českého jazyka několik jeho povídek.

Při překladu jsem se snažila o zachování všech uměleckých prvků, aby se překlad co nejvíce přibližoval originálnímu textu. Jména a zeměpisné názvy byly tedy ponechány v originálním znění. Stejně, jako v originálním textu, je zde zachována i forma, přímá řeč, hovorové a nespisovné výrazy, citoslovce a další jazykové prostředky. Jsou zde použité umělecké popisy přírody, personifikace a zdobněliny. Všechny tyto prvky dotváří celkový dojem z povídkové tvorby a bez nich by povídky ztrácely jak na vtipu, tak na významu.

Slovní obraty a pořekadla, která nemají přesný ekvivalent v českém jazyce, jsem nahradila významově podobnými slovními spojeními, tak, aby byla zachována myšlenka a vtip.

Výběr povídek k překladu je různorodý. Byly vybrány tak, aby nezachycovaly pouze mysliveckou tematiku, ale aby zachytily více tématických okruhů.

⁴⁶ ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідня*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5., str. 279-285 – vlastní překlad.

10. Závěr

Ve své bakalářské diplomové práci jsem se snažila definovat tvorbu ukrajinského humoristy Ostapa Vyšni z několika hledisek. Mezi mé cíle patřil celkový rozbor spisovatelovy humoristické tvorby.

V první kapitole se věnuji stručnému popisu života a tvorby Ostapa Vyšni. Je to určitá periodizace spisovatelova života, popis jednotlivých období, jako jsou studijní léta, první pracovní úspěchy a první zaměstnání. Je zde uvedeno, čím se autor inspiroval, jaký měl vztah k práci, k rodině, k přírodě a také do jaké míry byla ovlivněna politickým systémem jeho životní cesta. V této úvodní části je stručně popsán celý život Ostapa Vyšni až po jeho smrt.

V další kapitole se zabývám obecnou charakteristikou sbírky „Myslivecké úsměvy“. Popisují zde dobu vzniku této sbírky. Rozebírám zde tématické složky a umělecké prostředky používané autorem. Je zde také zmíněny prvky inspirující Ostapa Vyšnu k tématice jeho tvorby. Vyobrazení lásky k přírodě, která je hlavní linií všech povídek. Je zde zachycen jeho vztah k myslivectví, popis a estetické vykreslení přírody a působení Vyšňovy tvorby na čtenáře.

Následující část mé práce je věnována literárním žánrům obecně. Je zde charakterizována povídka, jako krátký literární útvar, její souvislosti s jinými literárními útvary, vznik povídky a jednotlivé členění. Stejně jako povídku, se následně pokouším definovat humoresku a satiru. Všechny tyto žánry jsou úzce spjaty s tvorbou Ostapa Vyšni.

Po rozčlenění aktuálních literárních žánrů se zaměřuji na typologii prostředí v tvorbě Ostapa Vyšni. Prostor je převážně venkovské, příběhy se odehrávají často v přírodě. Autor prostředí svých povídek popisuje velmi esteticky a s citem, pohrává si se slovy. Personifikace je jedním z důležitých prostředků, kterým autor vyjadřuje stav prostředí. Jeho příroda mluví, myslí, cítí a žije. Popisuje jak například stromy rozmlouvají mezi sebou, zvířata přemýšlí jako lidé, voda zpívá, vítr šeptá. Tímto způsobem popisu přírody autor vyjadřuje svůj přístup a náklonnost ke všemu živému.

Následující kapitola mé práce je věnována typologii vypravěče. Zde je vypravěč obecně charakterizován, jako dobrosrdečný, všestranně vzdělaný a esteticky uvažující

člověk. Má pozitivní vztah k přírodě a člověku. Vypravěč se dá ztotožnit s autorem povídek. Svoji povahou je blízký čtenáři, baví jej, a tím se mu přibližuje. Vypravěč užívá jak ich-formu, tak er-formu. V jedné z povídek, mluví autor o sobě ve 3. osobě, což ozvláštňuje jeho tvorbu. Opět je důležité si povšimnout formálních prostředků, jako je přímá řeč, zdobněliny, neologismy, nespisovná slova a také využití germanismů a rusismů. Vypravěč neprojevuje náklonnost jen k přírodě, ale i ke člověku. Například v díle „Zenitka“ popisuje odvalu a vytrvalost ukrajinského lidu ve válečném období. Vypravěčův obdiv směřuje ke všem, kteří se tehdy snažili ubránit před zlem a nespravedlností, ať jsou to zdatní muži a ženy, starci, nebo děti. Vypravěč vnáší do všech povídek optimismus, vtip a nadsázku a tím pádem ukazuje, jak se dá s humorem překonat životní nástrahy a starosti.

Typologie postav Ostapa Vyšni je další částí mojí práce. Zde se snažím charakterizovat hrdiny jak zevnějšku, tak popsat jejich povahové rysy. Jedná se o osoby povahově blízké samotnému spisovateli. Jsou to lidé, milující přírodu, zvířata. Jsou to lidé, kteří se nebojí práce. Lidé, kteří dokáží zachovat úsměv na rtech v každé situaci. Každá autorova postava je zároveň velkou osobností. Pocity jednotlivých hrdinů v některých povídkách korespondují s přírodou.

Hrdiny povídek Ostapa Vyšni jsem se pokusila definovat podle pohlaví. Odlišila jsem ženské postavy od mužských, ale také našla společné charakterové rysy. Poukázala jsem na vztah samotného spisovatele ke svým postavám. Autor se k nim staví s pokorou a úctou. Váží si svých přátel, rodičů a lidí, co vstoupili do spisovatelova života a nějakým způsobem jej ovlivnili.

Dále následuje kapitola, kde se snažím poukázat na význam tvorby Ostapa Vyšni pro ukrajinský národ. Zde se dá říci, že Ukrajinci dílo tohoto humoristy vnímají jako opravdový poklad ukrajinské humoristické prózy. Je tomu tak hlavně proto, že jeho povídky jak dříve, tak i nyní dodávali lidem optimismus a naději. Autor svůj národ dokázal rozesmát v těžkých chvílích. Čtenář se mohl ztotožnit s hlavními hrdiny.

Ostap Vyšňa vždy byl a bude oblíbencem ukrajinských čtenářů také proto, že s nimi nikdy neztrácel kontakt. Do posledních dní svého života se humorista snažil být nablízku svým lidem. Jezdil na různá setkání se svými obdivovateli. Lidé jej obdivují také kvůli tomu, jak se tento člověk zvládl vypořádat s nesmírně těžkým osudem a nespravedlností doby. Dokázal se vrátit do literatury a darovat úsměvy

ostatním. Je tedy jednoznačné, že Ostap Vyšňa je velmi oblíbeným humoristou nejen u Ukrajinců, ale i příslušníků jiných národností. Jeho díla jsou čtivá a populární, také díky nadčasovosti. Morální zásady a přírodní tematika se dají zařadit i do současnosti.

Praktickou část mé bakalářské práce tvoří umělecký překlad čtyř vybraných povídek ze sbírky „Myslivecké úsměvy a jiné povídky“. V této části jsem se zaměřila na zachování uměleckých prvků obsažených v originální tvorbě. Pokusila jsem se najít správné ekvivalenty, aby získaný dojem z četby byl co možná nejidentičtější. Následně jsem v komentáři k překladu vysvětlila použití některých formálních prvků a okomentovala způsob překladu.

11. Resumé

11. 1. Типи героїв та навколишнього середовища у творах Остапа Вишні (значення його творів для українського народу)

Ця бакалаврська робота присвячена типології героїв та навколишнього середовища у творах письменника й гумориста Остапа Вишні. У цій роботі ми також можемо досліджувати значення його творів для українського народу.

Остап Вишня, як відомий гуморист та сатирик, присвятив своє життя літературі та гумору. Залишив для свого народу велику спадщину, свої «усмішки».

Моєю метою було характеризувати твори Остапа Вишні, як одне ціле. Я спробувала знайти спільні особливості у його усмішках, пояснити мету цього неповторного письменника.

Бакалаврська робота складається із восьми розділів, не враховуючи вступ та висновки роботи. У першому розділі праці я опишу життя та творчість письменника. Ми тут можемо дізнатись багато фактів про письменника та про його початкові успіхи у літературі. Ми також дізнаємось про його рідний край. Це має великий вплив на його творчість.

У наступному розділі я намагатимусь у загальних рисах охарактеризувати збірник «Мисливські усмішки та інші оповідання». Я опишу тематику його оповідань та поясню деякі типові ознаки його творів. Ми дізнаємось про відношення письменника до людей, до тварин, до природи. Оповідання у цьому

збірнику настійно закликають до охорони природи та усього живого. Примушують нас задуматися над природною красою, над змінами, які проходять під час кожної пори року. Ці оповідання додають читачеві здатність більш естетично сприймати природу.

Далі у своїй роботі я намагатимусь визначити літературні жанри, які пов'язані з творчістю Остапа Вишні. Я аналізую такі жанри, як оповідання, гумореска, чи сатира, знайду найголовніші ознаки цих жанрів. Під час цього аналізу я користуватимусь різними видами фахової літератури.

У п'ятому розділі моєї бакалаврської роботи я зосереджусь на описі навколишнього середовища. Ми можемо дізнатися, що головною темою оповідань є природа та село. У творах часто дуже лірично описані ліси, поля, ріки, скелі, море. Оповідач часто згадує про своє дитинство у селі, про сільський народ. Остап Вишня вміє прекрасно описувати своє середовище. Він звертає увагу на кожну зміну у природі, розмовляє з нею, ніби усе в природі має душу.

Шоста глава буде присвячена типології оповідача. Тут я характеризую його з внутрішнього погляду. Проаналізую характер оповідача та зроблю висновки. Оповідач людина добра, чуйна, великодушна. Оповідач є людиною, закоханою у природу, у тварин. Він любить полювати не заради видобутку, але заради можливості проводити час на природі. Оповідач - це людина дотепна, розумна та відкрита.

У типології героїв у творчості Остапа Вишні я опишу їхні характери. Приведу приклади їхньої поведінки в різних ситуаціях. Ми дізнаємось, що герої усмішок Остапа Вишні - це люди прості, але мудрі. Вони вміють відчувати природу, люблять та поважають її, так само як письменник та оповідач. Це люди, які не бояться тяжкої праці. Що до зовнішньої характеристики, то вона не грає такої важливої ролі, як внутрішня.

У кінці теоретичної частини моєї праці я постараюся пояснити, який вплив мала гумористична література Остапа Вишні на український народ. Я спробую відповісти на запитання, що власне цей письменник приніс людям разом зі своїми гуморесками. Буде можливо більше зрозуміти, як читачі сприймали й далі сприймають цю особистість. Оповідання Остапа Вишні завжди приносили й приносять позитивну енергію читачеві. Його усмішки допомагають переконувати тяжкі хвилини. Якщо подивитись на ціле життя письменника, він

пережив у житті безліч терпких подій і зміг знов піднятися, посміхнутися, та ще й подарувати усмішку багатьом читачам. Саме через те я вибрала його творчість, як свою бакалаврську роботу. Це письменник, який усіх переконав у тому, що він оптиміст не тільки на папері, але й у справжньому житті.

У практичній частині своєї праці я спробую підкреслити художні елементи, за допомогою чотирьох оповідань із збірника «Мисливські усмішки та інші оповідання». Ці оповідання я перекладу на чеську мову так, щоб залишилися усі художні елементи оригінального тексту. Потім додам коментарі до перекладу й прокоментую його стиль.

Свою бакалаврську роботу я закінчу списком бібліографічних даних та інших джерел, використаних для моєї праці.

12. Seznam užité literatury

БЕРНАДСЬКА, Н. І. *Українська література ХХ століття*. Київ : Знання-Прес, 2002. 268 s. ISBN 966-7767-71-X

ВИШНЯ, Остап. *День і ніч: вишневі усмішки*. Київ : Радянський письменник, 1950. 201s.

ВИШНЯ, Остап. *Вибране*. Київ : Держлітвидав України, 1954. 430 s.

ВИШНЯ, Остап. *Вишневі усмішки*. Київ : Дніпро, 1979. 540 s.

ВИШНЯ, Остап. *Вишневі усмішки кримські*. Сімферополь : Кримвидав, 1961. 126 s.

ВИШНЯ, Остап. *Вулиця Ульянових*. Київ : Веселка, 1970. 8 s.

ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки*. Київ : Держвидав, 1958. 233 s.

ВИШНЯ, Остап. *Мисливські усмішки та інші оповідання*. Донецьк : ТОВ«ВКФ«БАО», 2009. 288 s. ISBN 978-966-338-664-5

ВИШНЯ, Остап. *Молоді будьмо!*. Київ : Молодь, 1951. 77 s.

ВИШНЯ, Остап. *Нещасне кохання : Усмішки*. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1956. 105 s.

ВИШНЯ, Остап; ЧЕЧВ'ЯНСЬКИЙ, Василь. *Ответственность момента : Юмористические рассказы*. Москва : Правда, 1990. 45 s.

ВИШНЯ, Остап. *Усмішки*. Київ : Дніпро, 1965. 325 s.

ВИШНЯ, Остап. *Усмішки, фейлетони, гуморески*. Київ : Дніпро, 1975. 453 s.

ВИШНЯ, Остап; ЗУБ, В.І. *Фейлетони; Гуморески; Усмішки; Щоденникові записи*. Київ : Наукова думка, 1984. 557 s.

ДОНЧИК, В. Г. *ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХХ СТОЛІТТЯ : Друга половина ХХ століття*. Книга друга. Київ : Либідь, 1998. 512 s.

ЗУБ, І. В. *Остап Вишня : Нарис життя і творчості*. Київ : Дніпро, 1989. 239 s.

ЗУБ, І. В. *Остап Вишня : Риси творчої індивідуальності*. Київ : Наукова думка, 1991. 170 s.

КОСЯЧЕНКО, В. *Любов'ю окрилений сміх : Українська радянська сатирична поезія на шляхах становлення і розвитку. Літературно-критичні статті*. Київ : Радянський письменник, 1985. 287 s.

КОСЯЧЕНКО, В. *Українська радянська байка : Літературно-критичний нарис*. Київ : Радянський письменник, 1972. 239 s.

МАЙДАЧЕНКО, П. І. . *Комічне в сучасній українській прозі : Літературно-критичний нарис*. Київ : Дніпро, 1991. 190 s.

МОСНА́, Dagmar; PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl : Ladislav Horáček - Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X

Internetové zdroje

Вікіпедія [online]. 17. 6. 2009 [cit. 2011-04-17]. Остап Вишня. Dostupné z WWW: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BF_%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%BD%D1%8F>

Litru.ru - Электронная Библиотека [online]. 2007 [cit. 2011-03-30]. Остап Вишня. Усмішки, фейлетони, гуморески 1944–1950" - Страница 1 - Цеков Юрій - Litru.ru: . Dostupné z WWW: <www.litru.ru>.

Ukrtvory.ru [online]. 2005, 22. března 2011 13:51:10 [cit. 2011-03-30]. Чим мені сподобалась творчість Остапа Вишні. Dostupné z WWW: <<http://ukrtvory.ru/chim-meni-spodobalas-tvorchist-ostapa-vishni.html>>.

Ukrlib.com.ua [online]. 2008, 30. března 2011 16:37:56 [cit. 2011-03-30]. Життя та творчість Остапа Вишні в електронному вигляді. Вишня Остап - Життя та творчість, онлайн читання: . Dostupné z WWW: <<http://www.ukrlib.com.ua/bio/printout.php?id=346>>.

Tvori.com.ua [online]. 27.3.2010 [cit. 2011-04-26]. Відмінник-шкільні товари з літератури. Dostupné z WWW: <<http://tvori.com.ua/ostap-vishnya-1889-1956/>>.

Anotace bakalářské diplomové práce

Autor: Alina Kovalová

KATEDRA SLAVISTIKY – SEKCE UKRAJINISTIKY

Studijní obor: Ukrajinština pro hospodářsko-právní a turistickou oblast

Vedoucí práce: Mgr. Radana Merzová

Typologie postav a prostředí v díle Ostapa Vyšni (význam jeho tvorby pro ukrajinský národ)

Počet znaků: 84 202

Počet titulů použité literatury: 21 knižních zdrojů
5 internetových zdrojů

Klíčová slova: typologie postav, typologie prostředí, Ostap Vyšňa, „Mysliverké úsměvy“, literární žánry, typologie prostředí, typologie vypravěče...

Charakteristika diplomové práce:

Bakalářská diplomová práce je věnována tématu Typologie postav a prostředí díle Ostapa Vyšni (význam jeho tvorby pro ukrajinský národ). Je rozdělena do dvanácti kapitol a podkapitol a obecně charakterizuje tvorbu ukrajinského humoristy Ostapa Vyšni. Jsou zde popsány typy charakterů postav, typ prostředí, vliv spisovatelovy tvorby na ukrajinský národ a jiné poznatky.

Annotations

Typology of characters and environments in the work Ostap Vysnya (importance of his work for the Ukrainian nation)

Keywords: character typology, typology environment, Ostap Vysnya, "Huntsman smiles", literary genres, types of environment typology narrator ...

Characteristics of the thesis:

Bachelor thesis is devoted to the topic typology of characters and environment work Ostap Vysnya (importance of his work for the Ukrainian nation). It is divided into twelve chapters and subchapters and generally characterizing the Ukrainian humorist Ostap Vysnya. There are described types of characters, the type of environment influence writer formation of the Ukrainian nation and other evidence.